

NDSA NEWSLETTER

NEPAL DAIRY SCIENCE ASSOCIATION

नेपाल डेरी साईंस एशोसियशन

Vol.5 (No.1) & 6 (No.1)

Baisakh 2076 BS (April 2019)

“स्वास्थ्य र समृद्धिको लागी गुणस्तरीय दूध” (Quality Milk for Good Health and Prosperity)

विषयको कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न

नेपाल डेरी साईंस एशोसियशन द्वारा २०७५ साल असोज २४ गते बुधबारका दिन काठमाडौंमा आयोजित “स्वास्थ्य र समृद्धिको लागी गुणस्तरीय दूध” (Quality Milk for Good Health and Prosperity) विषयक एक दिने कार्यशाला गोष्ठि सम्पन्न भयो । यस कार्यक्रमको उद्घाटन माननिय कृषि तथा पशुपन्थी विकास राज्यमन्त्री रामकुमारी चौधरी ज्यूले गर्नुभयो । उहाँले आफ्नो मन्त्रव्यमा दुग्ध क्षेत्रको गुणस्तर सुधार नै अहिलको मुख्य चुनौतीको रूपमा रहको र यसले नै दूध र दुग्ध क्षेत्रको समग्र विकासमा टेवा पुऱ्याउने कुरा आफ्नो मन्त्रव्यमा राख्नुभएको थियो । गुणस्तर सुधारमा सम्पूर्ण दुग्ध क्षेत्रसंग सम्बन्धित किसान देखि दुग्ध व्यवसायी सम्म सबै पक्षले हातेमालो गर्नुपर्नेमा जोड दिनुभएको थियो । ग्रामिण अर्थतन्त्रको मुख्य मेरुदण्डको रूपमा रहेको यो क्षेत्रले ग्रामिण क्षेत्रमा आय आर्जनका साथ साथै रोजगारी सृजना तथा स्वरोजगार बन्न सहयोग गरिरहेको र दुग्ध क्षेत्रले कुल राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा ९ प्रतिशत योगदान पुऱ्याएको बताउनु भयो र दुग्ध क्षेत्रको विकासमा सरकारको पूर्ण सहयोग हुने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै आफ्नो मन्त्रव्य टुझ्याउने क्रममा खाद्य सुरक्षा र गुणस्तरमा सरकारले कुनै पनि सम्भौता नगर्ने प्रतिवद्धता पनि व्यक्त गर्नु भएको थियो । क्रमश पेज नं. ८ र ९

माननिय कृषि तथा पशुपन्थी विकास राज्यमन्त्री रामकुमारी चौधरी ज्यूलाई सम्बोधन

Langtang Yak Cheese Factory Rehabilitated with Swiss Assistance

Swiss Ambassador, Her Excellency, Elisabeth Von Capeller, together with the DDC officiating General Manager Ishwari Raj Neupane inaugurated the reconstructed Langtang Cheese Factory and residential units and handed over the premises to DDC on 20th November 2018. This factory was devastated by the mega earthquake of April 2015. Organized Dairy Development activities in Nepal began in 1952 with the establishment of this first Yak cheese factory in Langtang of Rasuwa district with the FAO-Swiss Technical Assistance. A Swiss dairy specialist, Mr. Werner Schulthess came to Nepal as FAO consultant on behalf of Swiss Association

Excellency Swiss Ambassador & DDC officiating General Manager in Langtang

Final Review : Tek Bahadur Thapa

EDITORIAL COMMITTEE

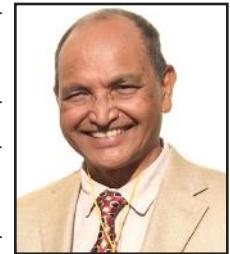
Chief Editor
Siyaram Prasad Singh
Members
Damodar Dhakal
Shankar Adhikari

for Technical Assistance (SATA). He was assigned to devise ways and means to better utilize surplus milk in remote mountain areas. As a result, Mr. Schulthess introduced the hard cheese that withstood the 14 days of transport journey by porters without negatively affecting the product quality. This cheese production was independently managed by Nepal Government and handed over to Dairy Development Corporation

..... continued on page 14

नेपाली डेरी उद्योगको विद्यमान अवस्था

डेरी उद्योगको विकासहुनु भनेको समग्र राष्ट्रिको विकासमा टेवा पुग्नु हो । सन् २०१६/१७ को सरकारी तथ्याङ्क अनुसार नेपालमा १९ लाख ११ हजार २३९ मेट्रिक टन दूध उत्पादन भएको छ । जसमध्ये १५ देखि १७% उत्पादन मात्र संगठित क्षेत्र मार्फत संकलन, प्रशोधन र विक्री वितरण भएको भनिएता पनि एकिन किंतु हो भन्ने आधिकारीक तथ्याङ्कको अभाव छ । पक्कै पनि दूध उत्पादन बढेको छ र विक्री वितरण पनि विस्तारै जनसंख्या सहरबजार केन्द्रीत भएकोले बढेको आभास हुन्छ । सन् २००९ मा डेरी क्षेत्रको राष्ट्रीय रूपमा अध्ययन (National Dairy Sector Study) भएको थियो । ततः पश्चात परिस्थीतीमा धेरै परिवर्तन आएकोले टड्कारो रूपमा नयाँ Dairy Sector Study हुन जरुरी छ । हाल संचालित पशुविकास संवन्धी आयोजनाले प्राथमिकतामा यो अध्ययन कार्य गराउन आवश्यक देखिन्छ । यसो भएमा दुग्ध विकासलाई कुन दिशामा अगाडी बढाउने वा प्राथमिकता तय गरि दुग्ध विकासलाई अघि बढाउन सहयोग पुरनेछ ।

दुग्ध क्षेत्रको विकासमा थुप्रै सम्भावनाहरू छन् भने संभावनाहरूलाई व्यवहारमा रूपान्तरित गर्न थुप्रै चुनौतीहरू पनि छन् । प्रथमतः चुनौतीहरू जस्तै राष्ट्रीय दुग्ध विकास वोर्डलाई सक्षम र प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न जननिर्वाचित सरकारहरूले प्रतिवद्धता नदेखाई बढि आ-आफ्नो अनुकूल र फाईदामा संचालन गराई रहेको परिस्थीत छ । वोर्ड सदस्यहरू नियुक्ती हुँदा नियम विनियम अनुसार भन्दा बढि राजनितिक आड भएका र आफ्ना निकट व्यक्तिलाई छान्ने प्रवृतीले संस्थाले गर्नुपर्ने ठोस परिणाम दिन सकिरहेको छैन ।

चुनौतीकै कुरा गरि रहँदा दूधको गुणस्तर अर्को ठूलो चुनौती हो । दूधको गुणस्तरको पुरानो मापदण्डलाई परिमार्जन गरि समसामयिक बनाईनु जरुरी छ । हालको मापदण्डले दूधमा पानीको मिसावटलाई ढाकछोप र साथै प्रश्य दिएको छ । नेपाल डेरी साईन्स एसोसियसनले समय समयमा मापदण्ड परिमार्जनका लागि सरकारलाई जोडार लिफारिस गरेको छ । हाल देश संघिय शासनमा गईसकेपछि हरेक प्रदेशमा प्रादेशिक दुग्ध विकास वोर्ड गठनको र नयाँ धूलो दूध कारखानाहरू स्थापनाको होडबाजी चलेको देखिन्छ । प्रादेशिक वोर्ड गठन वा नयाँ धूलो दूध कारखाना स्थापना आवश्यकता र संभाव्यताले पुष्टी गरेपछि मात्र गरीनु उचित हुन्छ । स्मरण रहोस् भारतमा लगभग १३४ करोड जनसंख्या छ, त्याँहा एक मात्र राष्ट्रीय दुग्ध विकास वोर्ड र केहि क्षेत्रीय कार्यालय मार्फत स्वेत क्रान्ती जस्तो विकास गरेका छन् । नेपालको जनसंख्या तीन करोड पनि पुगेको छैन, यहाँ हरेक प्रदेशमा स्वतन्त्र NDB किंतु आवश्यक र सांदर्भिक छ ? प्रदेशलाई अंकुस लगाउनु भनेको होइन तर संघिय सरकारले समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

डेरी क्षेत्रको अर्को चुनौती भनेको तालिम प्राप्त र दक्ष जनशक्तिको कमी । तिन तहका जनशक्तिको आवश्यकता छ । पहिलो Floor level, दोश्रो Supervisory level र तेस्रो भनेको Highly skilled manpower हो जो Graduate/Post Graduate in Dairy Technology पर्दछ । धेरै उद्योगहरूमा गयो भने Skilled Technologist को अभाव छ वा महंगो हुने हुनाले राख्ने चलन छैन । विडम्बना के छ भने नेपालमा एकमात्र B.Tech. डेरी टेक्नोलोजी पढाई हुने College of Applied Food and Dairy Technology (CAFODAT) र M.Sc.D.T. पढाई हुने Himalayan College of Agricultural Sciences and Technology (HICAST) छन् र त्यसमा पढने विद्यार्थीहरूका संख्या न्यून भएर कोर्स वन्द हुने अवस्थामा छन् । यो कलेजमा विद्यार्थी भर्ना कम हुनुको मुख्य कारण माथि उल्लेखित कारणले भएको हुन सक्छ । अब यसको तालमेल कसले मिलाउने होत ?

सारांसमा, एकातिर डेरी उद्योगमा प्राविधिक जनशक्तिको अभाव छ भने अर्कातिर डेरी टेक्नोलोजी पढेका विद्यार्थीले काम नपाएर आफ्नो विषयोज्ञता भन्दा बाहीरको पेशा अगाल्नु परेको छ भने डेरी कलेजले डेरी टेक्नोलोजी पढने विद्यार्थी कम भएर कोर्स वन्द गर्नु पर्ने स्थीतिमा छन् । अतः यसमा कृषी मंत्रालय, NDB तथा अन्य संम्बन्ध निकायले ध्यान दिएर सकारात्मक रूपमा समस्याको हल निकाल्न आवश्यक देखिन्छ ।

आज वैदेशिक लगानी भित्रयाउने कदमले डेरी उद्योगहरू आन्दोलित छन् । सरकारले उद्योगीहरू तथा उनीहरूको संगठनसंग परामर्श गरेर मात्र सहमतीमा निर्णय लिन उचित देखिन्छ ।

अन्तमा नेपाली उद्यमीहरूको संगठन Nepal Dairy Association र Dairy Industry Association एकै प्रकृतिका संस्था भएका र सुरुमा एकै संस्था समेत रहेकोले पुनः एकिकृत भई सशक्त संस्था वन्न हुनका लागि हार्दिक अनुरोध तथा शुभकामना छ ।

 टेक बहादुर थापा
 अध्यक्ष

Member's Activities

- NDSA has formed an advisory committee consisting of Rajendra Gopal Shrestha, Ajab Lal Yadav, Krishna Gopal Shrestha, Prof. Bhesh Bhandari, Babukazi Pant and Ishwori Raj Neupane. NDSA is looking forward their generous support for strengthening its activities.
- Giridhar Bajracharya, NDSA General-Secretary represented NDSA in the annual general body meeting of People,s Cooperative Societies for Food and Dairy Technology Ltd wherein NDSA is a member of this cooperative. The meeting was held in 4 January 2019. AGM also entrusted NDSA General-Secretary Bajracharya to develop short-term training programme for dairy industries. The training programme is expected to be jointly organised by NDSA and coop society. As well, NDSA share of Rs 150,000 from coop society has been used to acquire share of CAFODAT. Thus, NDSA is a share holder of CAFODAT.
- NDSA has designated seven Pradesh Representatives. Damodar Dhakal, Ramautar Mandal, Sreejan Koirala, Dhruba Kalpit Subedi, Bikal Shrestha, Krishna Aryal and Harish Prasad Bhatta are the representatives of Pradesh 1, 2, 3, 4, 5, 6 & 7 respectively. They will represent NDSA and collaborate with the Pradesh agriculture and livestock ministry in the activities related to daiy development.
- National Planning Commission organised a national consultation and interaction programme on the draft base-paper of 15th plan (FY 2076/77 – 2080/81), combined with long-term vision/thinking on 22 Falgun 2075 in Kathmandu. Various experts, planners, bureaucrats, former bureaucrats, civil societies, representatives of professional bodies, member of parliaments, former ministers, industrialists and people from various expertise and specialisations attended the forum. NDSA chairman TB Thapa participated in the consultation forum and provided inputs on the matters related to dairy sector development.
- NDSA member Kishor Singh represented Nepal Dairy Science Association in the 20th Annual General Body meeting of Nepal Dairy Association, held in Surkhet, the capital of Karnali Pradesh on Paush 14, 2075. During the ceremony he also presented the greetings and SuvakamanaMantabya on behalf of association chairman. We thank Kishor Singh for taking out his precious time from his busy schedule.
- NDSA member Himal Banjade, who is working in USAID funded SUHARA project in Bhajhang district informed that the people in remote areas of the district still have a culture of making yoghurt using raw milk or unheated milk. According to the local people, yoghurt from raw gives a better yoghurt and good cream layer is formed. NDSA feels this is a challenge for technologists and food safety authorities that such unsafe practice is still prevalent in some corner of our country. Very basic public awareness is lacking whereas health workers, agriculture, livestock and animal health extension agents visit villages at least every month. Can relevant authorities take it up to make aware and educate the people in the remote areas?
- Financial support to NDSA: NDSA members made voluntary contribution to purchase furniture and furnishings for establishing office, as well to support the NDSA publications like newsletters and workshop proceedings. Prof. Bhesh Bhandari contributed Rs 28,000 (twenty-eightthousand) to NDSA towards the support for the bringing out NDSA publications. Similarly, Tek B. Thapa, Giridhar Bajracharya, Siyaram Prasad Singh, Ram Tapeswar Chaudhary, Subhas Prasad Bhattarai, Dr. Hasana Maiya Shrestha, Rajesh D.C., Rajendra Adhikari and Shankar Adhikari respectively contributed Rs 42,000; Rs 12,000; Rs 11,000; Rs 11,000; Rs 8000; Rs 8000; Rs 8000 and Rs 4,000, for office furniture and furnishings etc. NDSA is expressing sincere appreciation and thank you to Prof. Bhesh Bhandari and all other contributors for their generous support. Thank you indeed and thank you all for the support. We are requesting others to lend a helping hand.
- NDSA chairmann TB Thapa and NDSA advisors RG Shrestha and AL Yadav participated in the interaction program organized by Dairy Industry Association (DIA); entitled “Milk pricing systems in Germany”. Two German experts made presentations. Representatives from NDA, NDSA, ministry of

▪ agriculture and livestock, NDDB, in addition to DIA members were present. Lessons can be taken while revising existing milk quality standards.

➤ NDSA advisor Rajendra Gopal Shrestha is unanimously elected as member of Executive committee of Nepal Animal Science Association on December 1, 2018. NDSA congratulates him and looks forward closely collaborating with NASA.

➤ NDSA chairman Tek B. Thapa had a courtesy meeting with the president of Indian Dairy Association (IDA) Dr GS Rajorhia on 24th October, 2018 at IDA house, New Delhi. During the meeting, the possible areas of support to NDSA as well collaborations were discussed including IDA's willingness to support in the organization of national dairy industry conference in Nepal. He also discussed the chronology of how Indian dairy Science Association evolved out, and broadened its objectives and activities with the initiatives of Dr V. Kurien. Later renamed to Indian Dairy Association wherein all stakeholders from farm to fork or farm to the kitchens were included and transformed into strong lobbying body for dairy industry and business development in India. He has expressed willingness to come to Kathmandu and deliver a talk program to the larger audience of dairy stakeholders including planners and policy makers. The news of meeting was covered by Indian Dairyman, November 2018 in the title "**Nepal Dairy Science Association Met President-IDA**".

with IDA president Dr. GS Rajorhia New Delhi

➤ **Courtesy meeting with NDA and CDCAN:** Before Dasain festival, NDSA chairman, vice chairman, General secretary and treasurer paid a courtesy call with the Nepal Dairy Association president **Radhakrishna Sapkota** and General Secretary **Prahald Dahal** in their office in Baneswar (31 October 2018). The possible areas of collaboration between the two association was discussed, basically to improve the dairy business, in particular milk quality. The meeting was very cordial and fruitful. As well, they were invited to attend the one-day workshop on Quality Milk for Good Health and Prosperity which they did, and very actively contributed in the workshop. Similarly, courtesy meeting was held with the chairman of Central Dairy Cooperatives Association of Nepal **Mr. Narayan Devkota** at his office and discussed possible areas of mutual collaborations. NDSA is looking forward to closely working with NDA and other dairy industry stakeholders.

with NDA president Radhakrishna Sapkota and GS Prahald Dahal

➤ NDSA treasurer Niranjan Timilsina paid a courtesy call with the Pradesh-4 Minister of Agriculture Honourable Lekh Bahadur Thapa on behalf of NDSA and proposed to organise a joint provincial dairy workshop and interaction program during a mutually convenient time. Minister accepted the workshop proposal and wanted the details of its organisation aspect etc. As well, Mr Timalsina informed the minister that NDSA can provide technical Assistance support to the provincial government in the areas of dairy sectoral development. The meeting was a milestone to start a collaboration with the Gandaki provincial Government. NDSA thanks Niranjan Timilsina for his initiation.

➤ NDSA Executive Committee Member Shankar Adhikari attended training program on "Advanced Fat Rich Dairy Products", 17-21 April 2017 and "Technological and Laboratory Aspects of Dairy" from 15-20, January 2018, being jointly organized by VIDYA DAIRY and SMC College of Dairy Science, Anand Agricultural University, Anand, Gujarat. Similarly, he attended one-day workshop on " Technical Workshop on fermented milks" in Kathmandu, being organized by Christen and Hansen on 29th September 2016.

■ नेपाल डेरी साइन्स एसोसियसनको आठौं साधारण सभा सम्पन्नः गिरिधर बज्राचार्य, महासचिव

नेपालको डेरी क्षेत्रका विज्ञहरुको पेशागत संगठन नेपाल डेरी साइन्स एसोशियसन (**NDSA**) को काठमाडौंमा भाद्र १५ गते २०७५ मा बसेको आठौं साधारण सभाले दुख्य उद्योगका विभिन्न विषयमा छलफल गर्नुका साथै नयाँ कार्य समितिको समेत चयन गरेको छ । कार्यक्रमको अध्यक्षता एसोशियसनका अध्यक्ष कृष्ण गोपाल श्रेष्ठले गर्नु

अध्यक्ष कृष्ण गोपाल श्रेष्ठद्वारा मन्तव्य

भएको थियो भने कार्यक्रमको संचालन महासचिव राजेन्द्र अधिकारीले गर्नुभएको थियो । साथै उपाध्यक्ष रामतपेश्वर चौधरीले स्वागत मन्तव्य राख्नु भएको थियो । महासचिव राजेन्द्र अधिकारीले एसोशियसनको प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भएको थियो भने एसोशियसनको आर्थिक प्रतिवेदन कोषाध्यक्ष सुवास प्रसाद भट्टराईले प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा प्रस्तुत सांगठनिक र आर्थिक प्रतिवेदन सभाले सर्व सम्मितिले पारित गरिएको थियो । त्यसै क्रममा नेपाल डेरी साइन्स एसोशियसनको मुख्यपत्रको रूपमा रहेको NDSA Newsletter, August 2018 को अड्क पनि विमोचन गरिएको थियो । अध्यक्ष कृष्ण गोपाल श्रेष्ठ, सल्लाकारहरु टेक बहादुर थापा, अरुण श्रेष्ठ, गंगा तिमिसिना र बाबु काजि पन्त तथा ईश्वरीराज न्यौपानेले सामुहिक रूपमा Newsletter विमोचन गर्नुभएको थियो । दुख्य विकास संस्थानका निमित्त महाप्रबन्धक ईश्वरी राज न्यौपाने र राष्ट्रिय दुख्य विकास बोर्डका निमित्त कार्यकारी निर्देशक बाबु काजि पन्तले सभाको सफलताको कामना सहित शुभकामना मन्तव्य राख्नु भएको थियो । भेलामा बरिष्ठ डेरी विशेषज्ञ राजेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, अजबलाल यादव लगायतका बक्ताहरुले डेरी उद्योगको विकाश र संगठनको भुमिकाको बारेमा आ-आफ्ना धाराणाहरु राख्नु भएको थियो । संगठनले पारगरेका चुनौति र नयाँ अवसरका बारेमा दिपक सुबेदी लगायत विभिन्न बक्ताहरुले चर्चा परिचर्चा गर्नुभयो ।

सभाले बरिष्ठ डेरी विशेषज्ञ तथा संस्थाका आजिवन सदस्य समेत रहनु भएका टेक बहादुर थापाको अध्यक्षतामा चार पदाधिकारी सहितको नौ सदस्य नयाँ कार्य समितिको चयन गरेको छ, जसमा उपाध्यक्ष रामतपेश्वर चौधरी, महासचिव गिरिधर बर्जाचार्य, कोषाध्यक्षमा निरन्जन तिमिल्सेना र सदस्यहरुमा हसना मैया श्रेष्ठ, राजेन्द्र डि.सी., शंकर अधिकारी र कृष्ण प्रसाद अर्याललाई चयन गरेको छ । तेस्तै गरी प्रधान संम्पादक तथा कार्य समिति सदस्यमा बरिष्ठ डेरी विशेषज्ञ सियाराम प्रसाद सिंहलाई चयन गरेको छ । सोही साधारण सभामा निर्वाचन पश्चात नवनिर्वाचित कार्यसमितिका अध्यक्ष टेक बहादुर थापाले राख्नु भएको मन्तव्यमा सबैलाई धन्यवाद दिई भावि कार्य योजना पनि प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कार्यक्रमको अन्त्यतिर एसोशियसनका सचिव डा. बालक चौधरीले कार्यक्रममा सहभागि भएर कार्यक्रम सफल पार्नुहुने सबैमा धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो । अध्यक्षको आसनबाट कृष्ण गोपाल श्रेष्ठले आफ्नो कार्यकालमा कमिटी सञ्चालनमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने सबै मा धन्यवाद ज्ञापन गर्दै आउने नयाँ कार्य समितीलाई बधाई तथा सफलताको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दै कार्यक्रम सकिएको घोषणा गर्नुभएको थियो ।

नवनिर्वाचित अध्यक्ष टेकबहादुर थापाद्वारा धन्यवाद

न्युजलेटर विमोचन

"डेरी उद्योग संघको परिचय एवं समग्र दुग्ध क्षेत्रका चुनौती तथा समाधानका उपायहरु"

अरनिको राजभण्डारी, अध्यक्ष, डेरी उद्योग संघ

देश भरि रहेका दुग्ध प्रशोधन उद्योगहरुको प्रतिनिधिमूलक संस्थाको रूपमा संरचना गरिएको डेरी उद्योग संघको स्थापना वि.स. २०६५मा भएको हो । यस संस्थाको सदस्यता लिन उद्योग विभाग वा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयमा दर्ता भई खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागबाट खाद्य अनुज्ञापत्र लिएका प्रशोधन प्लान्ट जडित उद्योग हुनु पर्ने प्रावधान छ । सो प्रावधान पुरा गरेका देश भरिका ३५ दुग्ध प्रशोधन उद्योगहरु संघमा आवद्ध छन् । यि सदस्य उद्योगहरुमा हाल जडित क्षमताको केवल ४०-५०% मात्र उपयोग हुन सकेको छ र स्वदेशी धुलो दूध कार खानाहरु चितवन मिल्क लिमिटेड र पोखरा स्थित सुजल डेरी प्रा.लिको क्षमता उपयोग हुन नसकी अत्यन्त दयनीय अवस्थामा छन् । सबै उद्योगहरु पूर्ण अवस्थामा संचालन भएको खण्डमा दैनिक करीब ४लाख लिटर दूध अझ अपुग हुने अवस्था छ । संघबाट संचालन गरेका प्रमुख क्रियाकलापहरु:

- छोटो तथा मध्यम अवधिका शीप विकास तालिमहरु
- दुग्ध क्षेत्रका नविनतम् प्रविधिहरुको सूचना संकलन तथा सम्प्रेषण
- दुग्ध क्षेत्रका विद्यमान समस्या समाधानका लागि सम्बन्धित निकायहरुमा पहल कदमी
- उत्पादन विविधिकरण एवं प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धि क्रियाकलाप
- गुणस्तर अभिवृद्धि सम्बन्धि जनचेतना मूलक कार्यक्रम

दुग्ध क्षेत्रको वर्तमान अवस्था:

कृषि तथा पशुपक्षी विकास मन्त्रालयबाट दूधमा देशलाई आत्मनिर्भर बनाउने अभियानका साथ संचालन भएका कृत्रिम गर्भधान /नश्ल सुधार कार्यक्रम, घाँसमा आधारित पशुपालन र दूध उत्पादनमा आधारित अनुदान दिने कार्यक्रमको माध्यमबाट ग्रामिण क्षेत्रमा दूधको उत्पादन दिनानुदिन वृद्धि हुदै गइरहेको छ । आ.व. ०७४/७५ को अन्त सम्म आइपुगदा वार्षिक २० लाख ल८ हजार मे. टन दूध उत्पादन भएको सरकारी तथ्यांक छ । हालको संघिय व्यवस्था अनुसार प्रदेश स्तरमा भईरहेको दूध उत्पादनलाई अद्ययन गर्दा प्रदेश नं १, प्रदेश ३ र प्रदेश ५ क्रमशः पहिलो, दोश्रो र तेश्रो स्थानमा रहेको पाइन्छ र उत्पादित दूधको मुख्य बजार काठमाडौं हो ।

हाल देशभर उत्पादित कच्चा दूधमध्ये १५% मात्र संगठित क्षेत्रको माध्यमबाट कारोबार हुन्छ भने ३५% अनौपचारिक क्षेत्रबाट खुवा, घिउ, छुर्पी इत्यादी उत्पादनमा खपत भएको छ । बाकी ५०% दूध कृषकहरु आफैले बजार पहुँचको अभावमा उपभोग गर्नु पर्ने वाध्यता छ । दुग्ध क्षेत्रले मात्र कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा ९% योगदान दिनुको साथै नीजि क्षेत्रको करिव २० अर्बको लगानी रहेको पाइन्छ र कुलबजारको ६५ प्रतिशत हिस्सा नीजि क्षेत्रको छ । विश्वखाद्य तथा कृषि संगठन (FAO) ले नेपालका लागि प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष ९२ लि. को खपत मापदण्ड तोकेता पनि दूधको उपलब्धता प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष ७०लि. रहेको छ । हाल वास्तविक उपभोग /उपलब्धतालाई आंकलनगर्दा पनि प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष २२लि. अर्थात वार्षिक ६ लाख मे.टन अझै अपुग छ । बढ्दो शहरीकरण, उपभोक्ताहरुको स्वाद र रुचिमा आएका परिवर्तन र विश्वव्यापिकरण समेतलाई ध्यानमा राखि उत्पादन विविधिकरणमा जोड दिई स्वदेशी उत्पादन लाईअझ बढि प्रतिस्पर्धि बनाइनु आवश्यक छ ।

दुग्ध क्षेत्रका चुनौती तथा समाधानका उपायहरु

१. निर्वाहमूखि पशुपालन प्रणाली र उन्नतजातका वस्तुहरुको अभावमा नेपालमा प्रति पशु उत्पादकत्व कम भएकोले दूधको उत्पादन लागत छिसेकी देशको तुलनामा बढि छ । जसले गर्दा आयातित वस्तुहरु संग प्रतिस्पर्धा गर्न निकै कठिन छ । यसको लागि व्यवसायकि घाँसमा आधारित पशुपालनमा प्रोत्साहित गरिनु पर्दछ ।

२. विशेष गरी आश्वन देखि चैत्र सम्म (फ्लस सिजन) बजारको मागभन्दा बढि दूध उत्पादन भई मिल्क होलिडे शृजना भइरहेको र यसको समाधानको एक मात्र विकल्प बढि दूधलाई धुलो दूध बनाई दूधको अभावहुने लिनसिजन (बैशाख-भाद्र) मा खपत गरी धुलो दूध आयात प्रतिस्थापन गर्न सकिन्छ । यसरी धुलो दूध बनाउदा हालको बजार मुल्य अनुसार प्रति के.जि. रु. ६००- देखि ७००- सम्म मंहगो पर्न आउछ । मिल्क होलिडे समस्या हटाउन फ्लस सिजनमा बढि हुने दूधको उपयोग गरी धुलो दूध बनाउदा उद्यमीहरुलाई प्रतिलिंदूधमा रु. रु. ८०- दुवानी अनुदानदिइनु पर्दछ । जसले गर्दा बजार पहुँचवाहिर रहेको दूधलाई संगठित क्षेत्रको कारोबारमा त्याई डेरी उद्योग तथा विस्कुट, चकलेट लगायतका उद्योगलाई वर्ष भरी आवश्यक हुने ३,२०० मे.टन धुलो दूध बनाई आयात प्रतिस्थापन गर्न सकिन्छ ।

३. दूधको व्यवसायीकरण र स्वच्छ दूध उत्पादनको लागि बाटो, विजुली, पानी जस्ता अत्यावश्यक पूर्वाधारको अभावले गर्दा

कतिपय पहाडि भेगहरूमा दिनको २ पटक दूध संकलनकार्य हुन नसकि दूधको स्वच्छता र गुणस्तरमा छास आएको छ । दूध धेरै उत्पादनहुने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी चिलिङ्ग भ्याटवितरण, मिल्क ट्रायांकर, रेफ्रीजेरेटर भ्यान र दूध चिस्याउनका वैकल्पिक उपाय अप्नाउन र पूर्वाधार विकासको लागि आगामी वर्षको बजेट मार्फत सम्बोधन गर्नु पर्ने देखिन्छ साथैदूध चिस्याउनमा प्रयोगहुने विजुलीमा ५० प्रतिशत मिन्हा दिने कार्यविधि समेत तयार भएर पनि कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । सो छुट व्यवस्था यथासिध्य कार्यान्वयन गरिनु पर्दछ ।

४. गतवर्षको बजेट वक्तव्यबाट दुग्ध पदार्थमा दिई आएको ५० प्रतिशत भ्याट छुट खारेज भएबाट यसले उत्पादनमा थप आर्थिक भार पर्न गएको छ, जसले गर्दा स्वदेशी दुग्ध पदार्थले आयातित दुग्ध पदार्थ संग प्रतिस्पर्धि क्षमता गुमाएको छ । यसैगरी आइसक्रिम, बटर, धिउ र अन्य दुग्ध पदार्थको न्युन विजिकीकरण, कम मुल्यांकन र भन्सार कम दरवन्दीका कारण आयातित वस्तुले बजारको ठूलो हिस्सा ओगटेको छ र सरकारको राजस्व संकलनमा पनि नोक्सान पुगेको छ । यस्ता कुराको सही विश्लेषण गरी छिटो भन्दा छिटो विगतमा दिई आएको भ्याट छुट र सही भन्सार मुल्यांकन कायम गरिनु पर्दछ ।

५. दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थ आधारभूत खाद्य वस्तु हुनको साथै यसबाट आम उपभोक्तामा पोषण अभिवृद्धि र खाद्य सुरक्षामा समेत योगदानपुग्ने हुनाले स्वदेशी दुग्ध जन्यपदार्थहरूलाई कुनै करनलगाई आम उपभोक्ताहरूलाई राहतदिनु पर्दछ ।

६. दूधप्रशोधन/उत्पादनकार्यका लागि मध्यम स्तरको प्राविधिक जनशक्तिको अभाव रहेको छ । देशको ७ वटै प्रदेशमा मध्यम स्तरका जनशक्ति उत्पादनगर्ने व्यवसायिक व्यवहारिक शिक्षण संस्थाको स्थापना गरी आवश्यक जनशक्ति तयार गरिनु आवश्यक छ ।

७. स्वदेशी दुग्ध जन्यपदार्थहरूलाई गुणस्तरीय एवं प्रतिस्पर्धि वनाई आयात प्रतिस्थापन गर्न दुग्ध उद्योगहरूमा असल उत्पादन पद्धति लागू गर्न नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकायबाट प्राविधिक सहयोग प्रदानगरिनु पर्दछ । ♦♦♦

नयाँ वर्ष २०७६ को पावन अवसरमा सम्पूर्ण दुग्ध उत्पादक कृषक वर्ग, दुग्ध सहकारी, दुग्ध व्यवसायी तथा उद्यमीका साथै समस्त उपभोक्ताहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड

हरिहर भवन, ललितपुर

फोन नं.: ५५२५४००, ५५४४७४७

DDC®
गुणस्तरको लागि प्रतिबद्ध

हरेक खुशी परिवारको रोजाई डिडिसिको ताजा एवं स्वास्थवर्धक दूधहरू

स्टैण्डर्ड दूध

फुल क्रिम दूध

गाईको दूध

टि मिल्क

दुग्ध विकास संस्थान

(नेपाल सरकारको पूर्ण स्वामित्व भएको)

Industry News

“स्वास्थ्य र समृद्धिको लागी गुणस्तरीय दूध” पेज नं. १ बाट क्रमशः...

कृषि तथा पशुविकास मन्त्रालयको तर्फबाट आफ्नो धाराणा राख्ने क्रममा मन्त्रालयका सह-सचिव श्याम पौडेलले समग्र कृषि क्षेत्रमा पशुपालन तथा दुग्ध क्षेत्रको उल्लेखनिय योगदान रहेको र दुग्ध क्षेत्रको महत्वको बारेमा स्पष्ट पार्नुभएको थियो । कार्यक्रमको अध्यक्षता गर्नुभएका नेपाल डेरि साइन्स एशोसियशनका अध्यक्ष टेक बहादुर थापाले गुणस्तर युक्त दूध उत्पादन तथा विक्री वितरणका लागि Cold Chain अती आवश्यक रहेको र त्यसमा पनि कच्चा दूधलाई उच्चतम गुणस्तर कायम गर्न तुरन्त चीसो गर्ने प्रविधि (Instant Chilling) भएको चीलीड सेन्टर नेटवर्क/संरचना स्थापनाका लागि प्रयोग्य प्राप्त लगानी आवश्यक भएको र यसमा सरकारले प्रयोग्य बजेट छुटाउन पर्ने बताउनु भयो । यसको अतिरिक्त डेरि उद्योगलाई अति आवश्यक तालिम प्राप्त डेरि प्राविधिक तथा विषेशज्ञहरूको आवश्यकता पूर्ति गर्नुपर्ने र राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डलाई ऐनले तोकेको परिधिभित्र रही विकास, विस्तार र कार्य संचालन गराउन प्रयोग्य बजेटका साथै तालिम प्राप्त प्राविधिक विषेशज्ञहरू उपलब्ध गराउन अति आवश्यक रहेको साथै प्रदेशमा राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डको प्रादेशिक कार्यालय प्रदेश सरकारको समन्वयमा आवश्यकता अनुसार स्थापना गर्न उचित देखिन्छ । यसको अलावा वर्तमान दूधको गुणस्तर मापदण्डलाई परिमार्जनगरी सुधार गर्न आवश्यक भएको कुरा पनि बताउनु भयो ।

कार्यक्रमको दोस्रो सत्रमा तिनवटा कार्यपत्रहरू क्रमशः वरिष्ठ डेरि विशेषज्ञ तथा नेपाल डेरि साइन्स एशोसियशनका सल्लाहाकार

गोष्ठीका संपूर्ण सहभागीहरू - प्रमुख अतिथि माननिय कृषि तथा पशुपन्धी विकास राज्यमन्त्रीका साथमा

समेत रहनु भएका राजेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागका वरिष्ठ खाद्य अधिकृत बिमल कुमार दाहाल र राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डका प्राविधिक डाइरेक्टर डा. बालक चौधरीले प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उपभोक्ताहित संरक्षण मञ्च नेपालका महासचिव बाबुराम हुँमागाई र नेपाल एनिमल साइन्स एशोसियशनका अध्यक्ष देवेन्द्र प्रसाद यादवले प्रस्तुत कार्यपत्र उपर टिप्पणी गर्नु भएको थियो । सोही कार्यक्रममा नेपाल डेरि एशोसियशन, डेरि उद्योग संघ-नेपाल, केन्द्रिय दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ, राष्ट्रिय दुग्धविकास बोर्ड, दुग्ध विकास संस्थान, कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय, पशु सेवाविभाग, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग, नेपाल एनिमल साइन्स एशोसियशन, उपभोक्ताहित संरक्षण मञ्च नेपाल, एग्रीटेरा लगायत संस्थाबाट प्रतिनीधीहरू उपस्थित कार्यक्रममा डेरि तथा खाद्य विशेषज्ञहरूको पनि उल्लेखनीय उपस्थिती रहेको थियो । सम्पूर्ण डेरि भ्यालु चेनको (गोठ देखि ओठसम्म) प्रतिनिधित्व रहेको कार्यक्रममा प्रस्तुत कार्यपत्रमा भएको छलफलबाट निम्न निष्कर्स र सुझावहरू पेश गरिएको छ ।

➤ मन्त्रालयको तर्फबाट लागु गरिएको दूध तथा दुग्ध पदार्थको स्वच्छता एवं गुणस्तर सम्बन्धि निर्देशिका (२०७५) लाई स्वागत गर्दै यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन को लागि विभिन्न चरणमा छलफल गर्दै नयाँ गुणस्तरको बारेमा सचेतना कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको र यसमा मन्त्रालयले चाहेको खण्डमा डेरि वैज्ञानिकहरूको संस्था नेपाल डेरि साइन्स एशोसियशनले विभिन्न चरणमा डेरि भ्यालु चेन अन्तर्गतका किसान, दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाका सदस्यहरू, संकलन केन्द्र, चिस्यान केन्द्र, एवं प्रशोधन उद्योग स्तरमा आवश्यक प्रशिक्षण, तालिम तथा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्दै मन्त्रालय र विभागसंग हातमालो गर्दै अघि बढनतायार रहेको जानकारी गराईन्छ ।

➤ विद्यमान समयमा लागू भइरहेको दूध र दुग्ध पदार्थको गुणस्तर सम्बन्धि मापदण्ड न्यून रहेको र सोही कारणले गुणस्तर हिनता र मिसावटलाई प्रश्न्य दिएको हुँदा कृषि तथा पशु विकास मन्त्रालय मार्फत सो मापदण्ड पुनरावलोकनको लागी ध्यानक्षण गर्दै निम्न संसोधित मापदण्ड प्रस्ताव गरिएको छ ;

गाईको दूध न्यूनतम ३.५% फ्याट र ८.५% SNF (हालको मापदण्ड अनुसार गाईको दूध न्यूनतम ३.०% फ्याट र ७.५% SNF),

भैसीको दूध न्यूनतम ५.५% फ्याट र ८.७% SNF (हालको मापदण्ड अनुसार भैसीको दूधको न्यूनतम ५.०% फ्याट र ८.०% SNF) र पास्चुराइज्ड दूधको न्यूनतम ३.५% फ्याट र ८.५% SNF (हालको मापदण्ड अनुसार प्रशोधित दूधको न्यूनतम ३.०% फ्याट र ८.०% SNF) बजारमा उपलब्ध हुने कुनै पनि पास्चुराइज्ड दूधको गुणस्तर कम्तिमा पनि पशुबाट आउने दूधसंग मेल खाने बनाउन सकिएमा पनि गुणस्तर सम्बन्धि समस्या हल गर्दै हाल कायम रहेको मिल्क होलिडेलाई पनि क्रमश कमी गर्दै ल्याउन सहयोग पुऱ्याउने छ ।

➤ दूध तथा दुग्ध पदार्थको गुणस्तर गोठ देखि ओठ सम्म (dairy-value chain) मा कायमहुनु पर्ने भएको हुँदा स्वच्छता र गुणस्तर सम्बन्धी अनुगमन पनि गोठबाटै सुरु हुनुपर्छ । तसर्थ यसको गुणस्तर वृद्धिका लागी किसान, सहकारी संस्था, चिस्यान केन्द्र, दुग्ध उद्योग हुँदै विक्री वितरण केन्द्रसम्म अनुगमन हुनुपर्दछ ।

➤ Methylene Blue Reduction Test (MBRT) प्रचलनमा छ र यसलाई प्रभावकारी रूपमालागु गर्नुपर्ने हुँछ । यसको न्यूनतम समय प्रस्तावगर्दै अधिकतमतर्फ प्रोत्साहन गरिनुपर्छ, जसले गर्दा दूध र दुग्ध पदार्थको गुणस्तर वृद्धि गर्न सकिन्छ । यो Test ले दूधकती स्वच्छ र सफा छ भन्ने सुचना दिन्छ । यसको सहायताले राम्रो गुणस्तरको दूधलाई बढि वा पुरस्कृत मूल्य प्रदान गर्दै किसानलाई गुणस्तरीय दूध उत्पादन र विक्री गर्न प्रोत्साहन गर्न सकिन्छ ।

➤ उच्चतम गुणस्तर युक्त दूध उत्पादन गरि बजार सम्म उच्च गुणस्तरमा पुऱ्याउने खर्चीलो प्रक्रिया हो । अतः विद्यमान स्थीतीलाई सुधार गर्न संकलन केन्द्र र दूध चिस्यान केन्द्रको विद्यमान सुविधा र संचालन प्रणालिलाई सुधार गर्न (upgrade) आवश्यक छ । त्यसकालागि सम्पूर्ण सुविधा सहितको नमुनाचिस्यान केन्द्र (Model Chilling Center) विभिन्न पकेट क्षेत्रमा संचालन गर्न सान्दर्भिक देखिन्छ । यसो गरेमा अरु चिस्यान केन्द्रले पनि यसबाट सिकेर आफ्नो चीस्यान केन्द्रमा सुधार गर्न सक्छन् । यस्ता नमुना चिस्यान केन्द्रको निर्माण तथा संचालन गर्नका लागि नेपाल डेरी साइन्स एशोसियशनले आवश्यक प्रस्ताव तथा प्राविधिक परामर्श सेवा प्रदान गर्न तत्पर छ ।

➤ एकपक्षले बर्जित गरेको गुणस्तरहिन दूधलाई दोस्रो पक्षले लिने चलनरहे सम्म दूधको गुणस्तर सुधार गर्न सम्भव छैन । त्यसैले यसमा सबै पक्षले हातेमाले गर्दै कम गुणस्तरको कच्चा दूधलाई किसानको चरणबाटै निरुत्साहीत गरिनुपर्दछ । एक पक्षले नलिएको गुणस्तरहिन दूध अर्को पक्षले लिनु हुँदैन । यसको लागि राष्ट्रिय दुग्ध विकासबोर्ड, खाद्य प्राविधि तथा गुणस्तर नियन्त्रण विभाग, दुग्ध विकास संस्थान, डेरी उद्योग संघ र नेपाल डेरी एसोशियशनले कच्चा दूध संकलनका लागी एउटै गुणस्तर तय गर्नुपर्दछ । यसकार्यका लागि राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डले आफ्नो ठाउँबाट अग्रसरता लिनु पर्दछ र यसको प्राविधिक पक्षमा आवश्यक परेमा नेपाल डेरी साइन्स एशोसियशन सहयोग गर्न तयार छ ।

➤ सम्बद्ध दुग्ध उद्योगसंग आवद्ध सबै पक्षको सहकार्यमा नेपाल डेरी साइन्स एशोसियशन दुग्ध प्रशोधन उद्योगलाई बेला बेलामा चुनौति दिने Coliform को समस्याका बारेमा एक प्राविधिक तथ्य सहितको स्वेत पत्र (white paper on coliform) तयार गरि आवश्यक परेको बेलामा जारि गर्नेछ । यसले बजारमा कोलिफर्मको बारेमा समयसमयमा उब्जीने अफवाह र भ्रमहरूलाई निवारण गर्न मदतपूर्णनेछ ।

➤ राष्ट्रिय दुग्धविकास बोर्डलाई आर्थिक र प्राविधिक रूपमा अझ दरिलो र सक्षम बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

➤ हाल प्रशोधित दूधविक्री वितरण सडक र पेटीमा खुला रूपमा भइरहेकोले यसलाई व्यवस्थीत गर्न स्थानिय नगर र महानगरहरूसंग सम्बन्ध गरि कोल्ड चेन सहितको दूध विक्री केन्द्र स्थापना गर्न पहल गर्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ । खास गरेर स्थानिय सरकारसंग दूध विक्री गर्ने पसल स्थापना गर्ने ठाउँका साथै बजेट पनिहुने भएकाले आवश्यक सम्बन्ध गरि अगाडि बढेमा नगरका उपभोक्ताहरूले गुणस्तरयुक्त दूध सेवन गर्न पाउनेछन् ।

➤ दुग्ध विकास संस्थान, राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड लगायत संस्थाहरु जहाँ बोर्ड सदस्यमा दुग्ध प्राविधिज्ञ तथा विशेषज्ञको प्रावधान छ । यस्तो ठाउँमा नेपाल डेरी साइन्स एशोसियशनको तर्फबाट संस्थागत प्रतिनिधिलाई नियुक्ती गर्नको लागी मन्त्रालय समक्ष एशोसियशन सिफारिसका साथ आग्रह गर्दछ । ♦♦♦

समस्त आदरणीय किसान दाजु भाई दिदी बहिनी, दुग्ध सहकारी कर्मी, ग्राहक महानभावका
साथै सिन्धुली बासीहरूलाई नयाँ वर्ष २०७६ को हार्दिक मंगलमय शुभकामना ।

कोशेली डेरी उद्योग

कमलामाई नगरपालिका-६, सिन्धुली बजार, सिन्धुली

फोन नं.: ०१७७५२०४६०, ९८४८०७५९६६ र ९८१७८०८००

चितवन र मकवानपुर जिल्लाको अध्ययन भ्रमणः रामतपेश्वर चौधरी तथा निरन्जन तिमिल्सेना
 दुध क्षेत्रमा देखिएको गुणस्तरको समस्या र विभीन्न स्थानमा डेरीहरूले किसानको दूध संकलन गर्न नसकेको वा नलिएको भन्ने किसानको गुनासो बिच दूध सडकमा पोखीएका समाचार पत्रपत्रिकामा आएका थिए । साथै हाल देशमा संचालनमा रहेका केही धुलोदूध कारखाना कच्चापदार्थको अभावमा पूर्ण क्षमतामा चल्न नसकिरहेको अवस्था छ भने अर्कोतिर छिमेकी र अन्य मुलुकबाट पाउडर दूध सस्तो मूल्यमा भित्री रहेको छ । अतः यस्तोमा वास्तविक स्थीतीको जानकारी लिने उद्देश्यले नेपाल डेरी साइन्स एशोसियशनका अध्यक्ष टेकवहादुर थापा लगायत रामतपेश्वर चौधरी र निरन्जन तिमिल्सेना सहितको एक टोली २०७५।०९।०२ मा चितवन र मकवानपुरका किसान सहकारी, उद्यमी तथा प्रदेश ३ को कृषी मन्त्रालय, हेटौडा सम्म भ्रमण गरि आवश्यक भेटघाट, परामर्श र राय सुझाव आदान प्रदान गरेको थियो ।

पहिलो दिन पहिलो गन्तव्य : चितवन मिल्क

भ्रमणको पहिलो दिन हामिले नेपालकै ठूलो र अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न पाण्डर दूध कारखानाको रूपमा रहेको चितवनकै गौरव बन्न सफल चितवन मिल्कको भ्रमण गर्याँ । चितवन मिल्कमा हाम्रो भ्रमणको उद्देश्य भनेको नेपालमा विद्यमान मिल्क होलिडे र यसको समाधानमा चितवन मिल्कको भूमिकाको वारेमा जानकारी लिनु थियो । यसका लागि हामीले चितवन मिल्कका संचालक राजु बाबु श्रेष्ठ ज्यूसँग समयमार्गी भेट गर्याँ । आ.व. २०६८।०६।९ मा स्थापित उद्योग २०६८ साल चैत्र महिना देखि संचालन भएको जानकारी पाइयो । २०७२ सालको भूकम्प पछि पूर्ण रूपमा बन्द रहेको उद्योग पुन २०७४ साल फाल्गुन महिनाबाट संचालनमा आएको रहेछ । हाल यस उद्योगमा डेरी उद्योग संघ र डि.डि.सीको गरी दैनिक ६०,००० लिटर दूधबाट पाउडर र बटर बनिरहेको रहेछ । चितवन मिल्कको दैनिक क्षमता १,५०,००० लिटर दूध प्रशोधन गर्न सक्ने र दैनिक तीन सिफ्ट चलाउँदा २,९०,००० लिटर दूध प्रशोधन गर्न सक्ने जानकारी उद्योगी श्रेष्ठले दिनुभयो । हाल उद्योगमा २५ जना कर्मचारी कार्यरत रहेको जानकारी गराउनुभयो । यस चितवन मिल्कमा चितवन को.इ. प्रा.लि.को लगानी र स्वामित्व रहेको छ ।

संचालक राजुबाबु श्रेष्ठ तथा कर्मचारीका साथमा

पूर्णरूपमा निजि लगानीमा संचालित उद्योगमा स्थापनाको क्रममा दुग्ध विकास संस्थानले करिव २ करोड लगानी गरेका कुरा उद्योगी श्रेष्ठले बताउनुभयो । उहाँले निजि लगानीबाट संचालित उद्योग लामो समयसम्म संचालन नहुँदा आर्थिक हिसाबले शिथिल रहेको तर सरकारले कुनै सहुलियत हालसम्म प्रदान नगरेकोले पुन संचालनमा कठिनाई भोगिरहेको जानकारी गराउनुभयो । हाल नेपालमा देखिएको मिल्क होलिडे हटाउनको लागि सरकारले केही सहुलियत प्रदान गरि उद्योग संचालनमा सहयोग पुऱ्याए समस्त किसान देखि उद्योगीसम्मले राहात पाउने विश्वास संचालक श्रेष्ठको थियो । मिल्क होलिडे राष्ट्रिय समस्याको रूपमा रहेकोले सरकारले नै पहल नगरी सुधार नआउने कुरा पनि बताउनुभयो । यस सम्बन्धमा सरकार गम्भीर भएर लागेमा आगामी १० वर्ष सम्म पनि नेपालमा मिल्क होलिडे नहुने कुरा संचालक श्रेष्ठले बताउनुभयो । हामीसँग रहेको स्रोतको सही व्यवस्थापन नहुनाले अहिलेको स्थिती आएको जानकारी दिनुभयो । हालको स्थितिमा २४सै घण्टा नेपालका सबै पाउडर उद्योग संचालन गर्ने हो भने दैनिक ३,००,००० लिटर सम्म दूध पाउडर बनाई सुरक्षित तरिकाले राख्न सक्ने र दूधको धेरै माग हुने समयमा पुनः प्रयोग गरी आयात प्रतिस्थापन गर्न सक्ने जानकारी उहाँले दिनुभयो । हाल भारतमा भन्दा नेपालमा काँचो दूध औसत ९ रुपैया प्रति लिटर महँगो रहेको र सरकारले रु १५ करोड बराबरको अनुदान प्रति लिटर रु ६.५० पैसाको दरमा दिएमा हाल बिदेशबाट गरिने पाँच अर्ब बराबरको आयातलाई प्रतिस्थापन गर्न सक्ने जानकारी गराउनु भयो । हाल उद्योगले रु १०५ + भ्याट प्रति के.जी. पाउडरमा र रु ४३ + भ्याट प्रति के.जी. बटर शुल्क लिएर दूधबाट पाउडर र बटर Conversion गरिहेको जानकारी दिनुभयो ।

सरकारले निजी क्षेत्रलाई थोरै मात्र सहयोग दिने हो भने पनि निजी उद्योगले ठूलो चुनौतिको रूपमा रहेको मिल्क होलिडे हटाउन सहयोग पुऱ्याउने जानकारी दिनुभयो । हालको अवस्थामा डेरी तथा पाउडर उद्योगहरूसँग पाउडर तथा बटर भण्डारण गृह नभएकोले उत्पादित पाउडर र बटर स्टोर गर्न समस्या रहेकोले सरकारले देश भरमा ५०० टन बटर स्टोर गर्ने क्षमताको कोल्ड स्टोर र १००० टन पाउडर दूध स्टोर गर्ने भण्डारण गृह निर्माणमा सहयोग गर्नुपर्ने बताउनु भयो । आफ्नो उद्योग पूर्ण क्षमतामा संचालन गर्न ४ टन क्षमताको बोइलर र १००० के.भी.ए.को जेनरेटर र १००० के.भी.ए. कै भोल्टेज स्ट्याविलाइजर अनुदान दिएमा आफ्नो उद्योग पूर्णक्षमतामा सञ्चालन हुने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । सरकारले आवश्यक सहयोग गरेमा हालकै स्थितिमा २-४ वर्ष मिल्क होलिडे नहुने समेत जानकारी दिनुभयो ।

हालको समयमा निजि क्षेत्रको अबौं लगानी रहेको उद्योगमा दक्ष जनशक्तिको अभावले भएको साधन स्रोतको पनि सही उपयोग गर्न नसकिरहेको स्थितीमा नेपाल डेरी साइन्स एशोरियसशनले उद्योगको प्रयोगशाला र अन्य स्रोत साधन संचालनका लागि सहयोग मिलेमा दूध र यसको गुणस्तरमा सुधार ल्याउन सकिने विश्वास व्यक्त गर्नु भयो । उद्योग पूर्ण क्षमतामा सहि तरिकाले संचालन गर्न सकेमा नेपालले दूध र दुग्ध पदार्थ निर्यात पनि गर्न सक्ने र पहिले पनि यो काम आफ्नो उद्योगले गरि सकेको जानकारी दिनभयो ।

अन्नपूर्ण दूध उत्पादक सहकारी संस्था लि.

भ्रमणको दोस्रो दिनको पहिलो गन्तव्यको रूपमा भरतपुर-६, चितवनमा रहेको अन्नपूर्ण दुर्घट उत्पादक सहकारी संस्था रहयो । चितवनकै पुरानो मध्येको अन्नपूर्ण दुर्घट उत्पादक सहकारी संस्थाको स्थापना २०४१।दा१७ गते दूध संकलन केन्द्रको रूपमा सूरु भएको कुरा संस्थापक अध्यक्ष शोभाकर चापागाई ज्यूले बताउनुभयो । २०४२ साल श्रावण १ गतेवाट संस्थाको रूपमा कार्य गर्न प्रारम्भ गरेको यस अन्नपूर्ण दुर्घट उत्पादक सहकारी संस्थाले हालै (२०७५) मा आफ्नो स्थापनाको ३५ औ वार्षिकोत्सव मनाएको छ । हाल यस संस्थामा ३५४ सेयर सदस्य रहेका छन् । दैनिक ४५० किसानबाट झण्डै ५००० लि दुध यस संस्थामा संकलन हुँदै आएको छ । यस संस्थाले हाल आफ्नै दुर्घट प्रशोधन केन्द्रको रूपमा डेरी संचालन गर्दै आएको छ । सो डेरीले हाल प्याकेट दूध, घ्यू, दर आफ्ना उत्पादनहरुको वजारिकरण गरी चितवन, नवलपरासी, गोरखा र मझिमठ संस्थाका अध्यक्ष भगिरथ तिमिल्सेना ज्यूले दिनुभयो । सहकारीले आफ्नै पशु आहार उ (३ टन) क्षमतामा उत्पादन गरिहेको र त्यसलाई चाँडै १० टन क्षमता वृद्धि गर्न लागेको उन्नत गाई स्रोत केन्द्र समेत संचालन गरिहेको र त्यसमा १०० गाई रहेको जानकारी हुने गोवर र गँहुतले हाल बायोग्राइस र विद्युत उत्पादन गरिहेको पनि जानकारी दिनु संस्थाले देशकै नमुनाका रूपमा आफैले दुध उत्पादन, प्रशोधन, विविधिकरण र वजारिपश उत्पादन र पश्तआहार उत्पादन गर्दै दुर्घट क्षेत्रको व्यवसायीकरण गर्दै किसानको जिम्मा

संस्थापक अध्यक्ष शोभाखर चापागाई तथा वर्तमान अध्यक्ष भगिरथ तिमिल्सेनाका साथमा

कृषि तथा वन विश्वविद्यालय

सोहि दिनको दोस्रो गन्तव्यको रूपमा मुलुकको पुरानो कृषि तथा पशु विज्ञान संस्थान जुन हाल कृषि तथा बन विश्वविद्यालयको रूपमा रहेको छ । सो अन्तर्गतको Faculty of Animal Science, Veterinary Science and Fisheries (FAVF) डिन प्रोफेसर सारदा थपलियासँग भयो । भेटमा उहाँले सो विश्व विद्यालयले चाँडैनै डेरी साईन्स एण्ड टेक्नोलोजी कार्यक्रम संचालन गर्न लागेको तर कार्यक्रम संचालनमा चाहिने डेरीसँग आवश्यक जनशक्तिको कमी रहेको जानकारी गराउनुभयो र सोही भेटमा नेपाल डेरी साइनस एशोसियशनका अध्यक्ष टेक वहादुर थापाले हालको अवस्थामा डेरी विज्ञानको शिक्षामा एकरूपताको लागी विश्वविद्यालयलाई पाठ्यक्रम निर्माणमा आवश्यक सहयोग गर्न सकिने जानकारी गराउनु भयो र साथै हालको अवस्थामा कर्मकाण्डी शिक्षा भन्दा उद्योगको माग अनुसारको जनशक्ति उत्पादन आवश्यक रहेको कुरामा जोड दिई अरु डेरी टेक्नोलोजी पढाई हुने संस्थासँग सहकार्य गर्नपनि सुझाव दिनुभयो ।

हेटौडा डेरी इन्डस्ट्रीज

चितवनबाट हाम्रो यात्रा मकवानपुर जिल्ला तर्फ अगाडि बढ्यो । यात्राकै क्रममा हेटौडा बजार भन्दा १४ कि.मि. अगाडिनै चौधरी ग्रुपद्वारा संचालित नेपालकै एक मात्र Condensed Milk उद्योगमा यस उद्योगको अवस्था र दुग्ध पर्दार्थका विविधकरणमा सो उद्योगको भूमिकाको बारेमा जानकारी लिन सो उद्योगमा पुग्यौ । उद्योगमा हाम्रो भेट उद्योगका DGM केशव राज सापकोटा ज्यूसँग भयो उहाँले हालको अवस्थामा उद्योगले दैनिक ७,००० हजार लिटर दूध प्रशोधन गरि विभिन्न उत्पादनहरू बजारिकरण गरिरहेको जानकारी दिनुभयो । हालको अवस्थामा समग्र दुग्ध क्षेत्र र यसको भ्यालु चेनमा प्राविधिक व्यवस्थापनमा सम्पूर्ण क्षेत्रनै चुकेको र सोही कारण नेपालका दुग्ध पदार्थहरूले आयातित दुग्ध पदार्थसंग प्रतिस्पर्धा गर्न नसकेको कुरा राख्नुभयो । हालको अवस्थामा सहि प्रविधि छनोट, व्यवस्थापन र उत्पादनको विविधिकरण र वजारीकरणमा ध्यान दिनसके मात्रै पनि नेपाली उत्पादनले बजारमा आफ्नो उपस्थिती दरिलो बनाउन सक्ने बताउनुभयो । आफ्नो उद्योग यसमै निरन्तर लागी रहेको जानकारी पनि दिनुभयो । दूधको गुणस्तर सुधारका लागि आवश्यक पर्ने चिलिङ्ग सेन्टरको पर्वाधारहरू प्र्याप्त नभएको र सो अत्यन्तै आवश्यक भएको राय व्यक्त गर्नुभयो ।

मकवानपुर जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ लिमिटेड

त्यस दिनको अन्तिम गन्तव्य रूपमा मकवानपुर जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ लिमिटेड रह्यो । त्यस क्रममा हाम्रो भेट संस्थाका व्यवस्थापक कुमार मणि दाहाल र संस्थाका निवर्तमान अध्यक्ष तथा हाल केन्द्रिय दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ ने पालका अध्यक्ष नारायण देवकोटासँग संघको कार्यालयमा भयो । संस्थाका व्यवस्थापक कुमारमणि दाहालले हाल संघमा ५० भन्दा बढि क्रियाशिल सदस्य रहेको जानकारी दिनुभयो । यस संघले दैनिक ३० हजार लिटर दुध विभिन्न उद्योगलाई विक्रि वितरण गर्दै आएको जानकारी दिनुभयो । जसमा दुग्ध विकास संस्थानलाई चाहिएको खण्डमा संकलित दुधको ३३% सम्म उपलब्ध गराउदै आएको जानकारी व्यवस्थापक दाहालले दिनुभयो । हाल संघको आफ्नो काउन्टरबाट १००० लिटर दैनिक दुध विक्री गरिरहेको पनि जानकारी प्रदान गर्नुभयो । CDCAN अध्यक्ष नारायण देवकोटाले प्रविधि व्यवस्थापनकै कमजोरीले दुग्ध क्षेत्र विभिन्न चुनौतीसँग जुधिरहेको पनि औल्याउनुभयो र आगामी दिनमा हाल देखिएका कमजोरीलाई व्यवस्थित गर्न सके दुग्ध क्षेत्रले गतिलिने विश्वास उहाँले व्यक्त गर्नुभयो । नेपाल डेरी साइन्स एशोसियशनका अध्यक्ष टेकबहादुर थापाले हाल दुग्ध क्षेत्रमा देखिएका चुनौतिका सामना गर्न दुग्ध प्राविधिकहरूको तर्फबाट सबैसँग आफ्नो संस्था हातेमालो गर्न तयार रहेको जानकारी दिनुभयो ।

व्यवस्थापक कुमार मणि दाहाल तथा CDCAN
अध्यक्ष नारायण देवकोटाको साथमा

गायत्री डेरी अवलोकन तथा भेटघाट

यो डेरीको विषेशता College of Applied food and Dairy Technology (CAFODAT) बाट B.Tech (Food) तथा B. Tech (Dairy) गरेका एकै परिवारका दुई भाईहरु श्रीजन कोइराला तथा निराजन कोइरालाले सुरु गरेको व्यवसाय रहेछ । उहाँहरुले सुरुमा दैनिक ४० लिटरबाट सुरु गरेर आज लगभग २५००-३००० लिटर दैनिक प्रशोधन गरी विक्री वितरण गरेको पाईयो । साथै यस डेरीले छुर्पी उत्पादन (Dogchew) गरि अमेरिकी बजारसम्ममा निर्यात गरेको जानकारी दिनु भयो । धेरै प्रशोधन उद्योगमा तालिम प्राप्त टेक्नोलोजीष्ट नभई रहको अवस्थामा टेक्नोलोजीष्टहरुले आफै उद्योग खोली संचालन गरि उद्योगमा काम गर्ने कर्मचारीलाई पनि प्राविधिक ज्ञान र शिप बाँडेको पाईयो, यो उल्लेखनिय र सहाहनिय कुरा हो । कोइराला बन्धुहरुलाई बधाई तथा शुभकामना छ ।

श्रीजन र निराजन कोइराला छुर्पी स्टोरमा

प्रदेश-३ का माननिय आर्थिकमामिला मन्त्री
कैलाश दुंगेलज्यूको कार्यक्रममा

प्रदेश नं. ३ सरकारका प्रतिनिधि र मन्त्रालय

भ्रमणको तेस्रो तथा अन्तिम दिन हाल देखिएका दुग्ध क्षेत्रका सम्पूर्ण समस्या र यसको समाधानमा प्रदेश सरकारको ध्यानआकर्षणको लागी प्रदेश नं. ३ को प्रदेश सरकारका प्रतिनिधि र मन्त्रालयमा भेटघाटको कार्यक्रम रह्यो । सो दिनको पहिलो भेट प्रदेश ३ का आर्थिक मामिला मन्त्री माननिय कैलाश प्रसाद दुङ्गेल ज्यूसँग उहाँकै कार्यकक्षमा भयो । उहाँले आफू दुग्ध क्षेत्रसँग ज्यादै नजिक

प्रदेश-३ का माननिय कृषि सहकारी तथा भूमि व्यवस्था मन्त्री दावा दोर्जे लामाज्यूको कार्यक्रममा

रहेको जानकारी दिनुभयो । मन्त्रालयको कार्यभार सम्हाल्नु अघि आफूले राष्ट्रिय दुग्ध विकास वोर्डको कार्यकारी निर्देशकको रूपमा कार्यसम्पन्न गरेको हुनाले यस क्षेत्रको अवस्था, स्थिती, चुनौती र सम्भावनको बारेमा परिचित रहेको जानकारी दिई दुग्ध क्षेत्रको विकासमा प्रदेश सरकारले कुनै कसर बाँकी नराख्ने जानकारी गराउनुभयो । आफूले दुग्ध क्षेत्रको विकासमा आवश्यक बजेट निकासा गरेको र दुग्ध क्षेत्रको समग्र विकास अहिलेको आवश्यकता रहेकोमा पनि जोड दिनुभयो । यस क्षेत्रको विकासमा विकासमा सरकारको नेतृत्वदायी भूमिका हुनुपर्ने र सरकारले राम्रो कामको प्रोत्साहन र गलत कामलाई दण्डित गर्दै अगाडि बढे समग्र दुग्ध क्षेत्रमा सुधार आउने कुरा राख्नुभयो र हरेक प्रदेशले राष्ट्रिय दुग्ध निति र राष्ट्रिय दुग्ध विकास वोर्डको भूमिकालाई अझ बलियो पाई अगाडि बढन सके समग्र क्षेत्रको गुणस्तरियता वृद्धि गर्न सकिने सुझाव पेश गर्नुभयो ।

भ्रमणको अन्तिम भेटघाट कार्यक्रमको रूपमा प्रदेश नं ३ कृषि भूमि व्यवस्थापन तथा सहकारी मन्त्रालयका माननिय मन्त्री दावा दोर्जे लामा ज्यूसँग भेट भयो । सो भेटमा एशोसियसनको तर्फबाट आफ्नो धारणा राख्दै अध्यक्ष थापाले हालको

स्थितीमा दुग्ध क्षेत्रको विकासमा दुग्ध प्राविधिकहरूको संस्था नेपाल डेरी साईन्स एशोसियनले मन्त्रालयलाई आवश्यक प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्न हरदम तयार रहेको जानकारी दिई आगामी दिनमा सरकार तथा मन्त्रालयसँग हातेमालो गर्न तयार रहेको जानकारी दिनुभयो । सो भेटमा माननिय मन्त्री लामाले मन्त्रालयका कार्यक्रम र दुग्ध क्षेत्रको विकासमा मन्त्रालयको धारणा राख्दै प्रदेश सरकारले दुग्ध विकास बोर्ड गठन गर्न लागेको जानकारी दिनुभयो । आगामी दिनमा नेपाल डेरी साईन्स एशोसियनले गर्ने कार्यक्रममा मन्त्रालयको तर्फबाट सहयोग हुने पनि बताउनुभयो । मन्त्रालयले तय गरेको कार्यक्रममा यस्ता खालका प्राविधिक एशोसियशनबाट प्राविधिक सहयोग आवश्यक परेको खण्डमा मार्ग गर्ने जानकारी पनि दिनुभयो । नेपाल डेरी साईन्स एशोसियनले हरेक प्रदेशमा गर्न लागेको कार्यशाला कार्यक्रमको जानकारी मन्त्रालयलाई प्रदान गर्दै प्रदेश न. ३ मा आवश्यक सहयोगको लागि पर्नि आग्रह गरियो ।

विवन्सलैण्ड विश्वविद्यालय अष्ट्रेलियका प्रा.डा. भेषराज भण्डारीसंग अन्तरक्रिया कार्यक्रम

नेपाल डेरी साईन्स एशोसियनले माघ १३ गते आईतबार का दिन “Overview of dairy products' processing and engineering research at the University of Queensland” विषयमा अन्तरक्रिया राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डको सभा कक्षमा आयोजना गरेको थियो जसमा एसो सिएयसनका सदस्यहरूको अलावा NDBB का संचालक सदस्य सुमित केडिया, राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डका निमित्त कार्यकारी निर्देशक लगाएत वरिष्ठ अधिकृत र कर्मचारीहरू, दुग्ध विकास संस्थानका महाप्रबन्धक तथा पूर्व-महाप्रबन्धकहरू लगायत तथा वरिष्ठ अधिकृत र कर्मचारीहरूको उपस्थीती रहेको थियो । त्यस्तै गरि नेपाल डेरी एशोसियनका अध्यक्ष, UNFAO Afghanistan का वरिष्ठ डेरी सल्लाहकार, खाद्य प्रविधि तथा गुणस्तर नियन्त्रण विभागका अधिकृत, CAFODAT B.Tech Food & Dairy का विद्यार्थीहरू समेत सहभागिहरूले आफ्ना जिज्ञासा तथा सुझावहरू आदान प्रदान गर्नु भएको थियो ।

प्रा. डा. भेष भण्डारीका साथमा अन्तरक्रिया कार्यक्रमका सहभागीहरू

अन्तरक्रिया कार्यक्रमको एक भूतक

प्रा. भण्डारीले बेसारयुक्त दूध स्वास्थ्यका लागि लाभदाएक हुने हुनाले डेरी उद्योगहरूले उत्पादन गरेमा लाभदायक हुने कुरा बताउनका साथै कम कोलेस्टेरोल भएको मखन तथा घिउ पनि उत्पादन गर्ने संभावना भएकोले यसतर्फ उद्योगहरूलाई सोच्न पनि सुझाव दिनु भयो । यसका लागि अतिरिक्त जानकारी चाहिएमा सो पनि उपलब्ध गराउन सकिने कुरा बताउनु भयो ।

प्रस्तुती पछिको छलफल कार्यक्रममा बोर्ड सदस्य तथा NDA का निवर्तमान अध्यक्ष सुमित केडियाले प्रश्न गर्नु भएको थियो भने त्यस्तै गरि FAO का सोम खनालले सुझाव दिनु भएको थियो । त्यस्तै गरि NDSA का सल्लाहकार राजेन्द्र गोपाल श्रेष्ठले वर्तमान दूधको गुणस्तरको अवस्था र नयाँ निर्देशिका लागु हुन लागेको परिप्रेक्षमा साना डेरीहरूको सुधारमा सचेत हुनुपर्ने धारणा व्यक्त गर्नु भयो । त्यस्तै गरि प्राविधिक विभागिय प्रमुख शुभाष भट्टराई र काठमाण्डौ दुग्ध वितरण आयोजनाका प्रमुख राजेन्द्र अधिकारीले पनि समसामायिक विषयमा आफ्नो धारणा प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । त्यस्तै गरि डेरी वैज्ञानिकहरू डा. हसना मैया श्रेष्ठ, राजेस डि.सि, चकवती पौडेल, सविता भट्टराईका साथै CAFODAT का विद्यार्थीहरूले आ-आफ्ना जिज्ञासा तथा सुझावहरू राख्नु भएको थियो । अन्तरक्रियाकार्यक्रमलाई राष्ट्रीय दुग्ध विकास बोर्डका निमित्त कार्यकारी निर्देशक बाबुकाजी पन्तले यस्तो महत्वपूर्ण कार्यक्रम NDSA ले NDBB मा आयोजना गरेकोमा धन्यवाद दिई प्रस्तुति धेरै उपयोगी भएको धारणा व्यक्त गर्नु भएको थियो । त्यस्तै गरी दुग्ध विकास संस्थानका निमित्त महाप्रबन्धक ईश्वरी राज न्यौपानेले प्रा. भण्डारीको प्रस्तुती र छलफल धेरै लाभदाएक भएको र आँउदा दिनहरूमा पनि यस्ता कार्यक्रम गर्नका लागि सुझाव दिनु भएको थियो । कार्यक्रमको समापन मन्तव्य व्यक्त गर्दै अध्यक्षता गरि रहनु भएका NDSA अध्यक्षले प्राध्यापक भेषराज भण्डारीलाई आफ्नो अमूल्य समय दिएर आफुले गरिरहे

को अनुसन्धानको बारेमा जानकारी गराउनका साथै धेरै नेपाली विद्यार्थीहरूलाई उच्च अध्यन गर्न र अनुसन्धानका लागि सहयोग पुऱ्याउनु भएकोले हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्नु भयो । साथै आउँदा दिनहरूमा नेपाली युवा वैज्ञानिकहरूलाई याक र छुपी जस्ता नेपाललाई परिचय दिने खालका विषयमा अनुसन्धान गराई नेपाली दुग्ध पदार्थको उत्पादन र विविधिकरण तथा सुधारमा सहयोग पुऱ्याउन पनि अनुरोध गर्नु भयो । आज सम्म नेपालका विभिन्न संस्थाका वैज्ञानिकहरूलाई आफु मातहत अनुशन्धान र उच्च शिक्षा दिलाएर उच्च दक्ष जनशक्ती विकासमा पुऱ्याएको योगदानका लागि पनि NDSA हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ, अध्यक्ष थापाले भन्नुभयो । यसको अलावा NDSA र University of Queensland विच सहकार्य गरि गुणस्तर सुधारका लागि तालिम संचालन गर्न ईच्छुक रहेको धारणा व्यक्त गर्नु भयो र NDSA ले निकट एक वर्षभित्र गर्न लागेको Asia Regional Dairy Industry Conference cum Exhibition मा सहभागी हुनुका साथै संभव सहयोगका लागि पनि आग्रह गर्नुभयो । साथै NDSA का उपाध्यक्ष रामतपेश्वर चौधरी तथा NDSA का पूर्व अध्यक्ष तथा दुग्ध विकास संस्थानका पूर्व महाप्रबन्धक कृष्ण गोपाल श्रेष्ठले छलफल नेपालका डेरी क्षेत्रका उद्यमी र वैज्ञानिकहरूका लागि धेरै उपयोगी भएको कुरा बताउनुभयो । अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन NDSA का महा-सचिव तथा दुग्ध विकास संस्थानका पूर्व उप-महाप्रबन्धक गिरिधर बज्राचार्यले रोचक ढंगले गर्दै प्रा.डा.भण्डारीको परिचय तथा दुग्ध उद्योगमा गरेको योगदानको चर्चा गर्दै अन्तमा सहभागिताका लागि सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो । साथै NDSA सदस्य चक्रवर्ती पौडेलले छलफलको टिपोट गर्नु भएको थियो ।

continued from page 1 Langtang Yak Cheese ...

(DDC) when it was established in 1969 (2026 BS). Since then the factory is running continuously and the Cheese produced was sold locally in Langtang and surplus transported to Kathmandu.

During the occasion, DDC officiating General Manager Mr. Ishwari Raj Neupane assured the Yak herders that DDC is giving priority in increasing the production of Yak Cheese and thus will further increase the purchasing price of Yak milk from the coming season, as well provide veterinary service in coordination with the livestock department, encourage the milk producing farmers to unite in establishing milk cooperative societies for the access of cattle loan and other facilities, replacement and use appropriate environment friendly technology for hygienic processing facilities for cheese production and continue with organic certification. He also promised that DDC will carry on with advance payment for Chauri milk and other supports to the herders.

During the ceremony, Swiss Ambassador Her excellency Elisabeth Von Capeller also stressed on need of sustainable tourism, sustainable use of natural resources, retaining the beautiful Langtang valley intact from further exploitation and destruction. She emphasized the protection of environment, regeneration of grazing land and forest, preserving the beautiful culture and tradition of Langtang valley and its inhabitants. She also committed to support the further needs on skills enhancement of next generation cheese makers in Langtang to improve its quality, protecting the brand of highland cheese, and standards for better market value in the future.

Finally both thanked all those who were involved in the reconstruction of the factory, which they hoped would bring added incomes to the families of herders and at the same time protecting the culture, environment, and traditional values for many visitors to come and enjoy in the future. Rare precious photos reflecting the establishment of Langtang Cheese Factory, cheese making, Mr. Werner Schulthess chanting with local farmers, old cheese making accessories including damaged cheese kettle and other accessories of the mega earthquake 2015 were also displayed.

नयाँ बनेको याक चिज कारखाना भवन: सुभाष भट्टराई तथा परमेश्वर चौधरी लाडाङ्गमा

(Source: Subhash Prasad Bhattarai, Chief, Technical Management Department, Dairy Development Corporation)

Dairying in Eastern Nepal : Damodar Dhakal, Technical Officer - DDC Biratnagar

➤ Interaction Program: One-day interaction programme on, “District Level Policy Dialogue with concern government agencies and stakeholders for effective supply chain management for responsible practice of dairy business” was organized by National Cooperative Federation of Nepal in Ilam on 19th October, 2018. Thirty participants from Ilam, Pachthar, Terhathum and Dhunkuta attended. Two papers were presented during the programme, followed by the panel discussions.

➤ Public Awareness Workshop: Public Awareness Workshop on दूध तथा दुग्ध पदार्थको स्वच्छता एवम् गुणस्तर निर्देशिका, २०७५ गुणस्तर was jointly organized by : DFTQC, EU Funded Trade and Private Sector Development (TPSD) Project and FTQCO, Biratnagar on 1st November, 2018 in Biratnagar. About 160 participants from DFTQC, TPSD, MOLMAC Province no.1, FTQCO Biratnagar, DDC, Dairy Industries, other stakeholders and media took part in the program. Three papers were presented from Food research officers of DFTQC.

➤ Interaction Program: The interaction program with dairy business stakeholders was organized by the Pradesh 1 Ministry of Agriculture and Livestock Development in Biratnagar on 26th December, 2018. The Chief Guest, Honorable Sher Dhan Rai, Pradesh 1 Chief Minister emphasized about his government’s top priority on agriculture sector, for which they allocated Rs. sixty-one crore budget for the fiscal year 2075/76. The program came up with the conclusion that provincial MALD will provide the five crore rupees for DDC and similar amount of money will be provided to the private sector to ease the recurring milk holiday problem.

मुख्यमन्त्री शेरधन राईका साथमा

Training & Workshops

➤ Two-week Dairy Training: One batch of a two-week dairy products making training was conducted at premises of Nepal Dairy, Dhapakhel, Lalitpur, during 6-18 Magh 2075. The organizer of the training was Nepal Dairy Institute of Technology and Management (NDITM) with the financial support from Rural Reconstruction Nepal (RRN). The training was participated by nine persons (6 males & 3 females) involved in operation of small dairies in Dolakha District. The purpose of the training was to teach basic knowledge of milk; to make them to be able to testing of milk for Fat, SNF, COB; and to make them able to prepare different dairy products (Pasteurization/packaging of milk, Cream Separation, Churning of cream, making Paneer, Dahi, Chhurpi, Khoa, Peda, Barfi, Rasbari, Lalmohan, Pustakari and Ghee. The training was accomplished with the help of equipment and accessories which can be affordable to small dairy entrepreneurs.

➤ Workshop on HRD in Dairy Science and Technology: College of Applied Food and Dairy Technology (CAFODAT) invited NDSA and other dairy industry associations to discuss and plan on organising a One-day Workshop on Availability and Requirement of Dairy Science and Technology Related Human Resources in Nepal, to basically discuss the overall status of HR for the dairy sector. Chairman and General-secretary attended the first meeting. An organising committee representing members from CAFODAT, NDDB, DFTQC, NDSA, DIA, NDA and DDC is formed, and is chaired by the Chairman of CAFODAT Prof. Jagat Bahadur KC, and the member-secretary is Prof. Uttam Bhattarai, CAFODAT. The one-day workshop is planned to be organised on 20th Baisakh, 2076 (May 3, 2019).

NDSA has launched its website:www.ndsa.org.np effective January 2019.

NEWS & VIEWS

National Dairy Development Board: Babukaji Pant, officiating Executive Director - NDDB

Dairying is one of the important livestock sub sector with tremendous potential for employment and income generation, food and nutrition security in the country. Keeping in view the constraints and opportunities of the dairy sector, the then government of Nepal developed a Ten Years Dairy Development Plan (1990-2000) in 1990/91 with the financial assistance from the royal Danish Government. Based on the TYDDP recommendation, National Dairy Development Board (NDDB) was established in 1992 (2048 B.S.) under the National Dairy Development Board Act, 1992 as an autonomous body. NDDB is now an apex level policy making body mandated for dairy development in Nepal.

Major objectives of the NDDB are to:

- Provide necessary assistance to Government of Nepal for the formulation of policy and plans on dairy business at the national level
- Develop, or cause to be developed the dairy industry
- Find out measures for the resolution of problems coming across in the fields of livestock and animal health for the dairy development
- Establish, or cause to be established, harmony among all the dairy entrepreneurs in the private and government sector in the country
- Do, or cause to be done, higher level study and research works on dairy development
- Arrange, or cause to be arranged, for animal forages.

Major functions of NDDB include:

- Policy formulation and recommendation on import of goods necessary for production and promotion of milk and milk products as well as animal feeds, and implementation of the approved policies,
- Formulation and recommendation of milk pricing policy to the GoN,
- Recommendation to GoN on well being of dairy processors and consumers,
- Development of cooperative sector dairies,
- Registration of dairy industries,
- Management and mobilization of national and foreign grant and loan for dairy industries,
- Technical assistance for setting-up, improving, promoting and safeguarding dairy industries,
- Review, monitoring and evaluation of dairy development programs, and
- Carry out other necessary related activities for dairy industries.

Vision:

Flourished dairy sector capable of supplying adequate locally produced high quality and varieties of milk and milk products through effective marketing measures. Dairying is a major source of cash income of the majority of rural farmers in Nepal. It contributes about 9 percent to the total Gross Domestic Product (GDP).

Mission:

Promotion of dairy sector including strengthening the market system through appropriate policy to develop dairy industries; find remedies of problems in the field of livestock development and animal health-sector for dairy development; maintain co-ordination between all the private and public sector dairies within the country; carry out studies and research works for dairy development; and make arrangement of fodder and pasture resource.

Strategies:

NDDB pursues the following strategies for achieving its mission for promoting the dairy sector in the country; undertaking research and policy analysis studies; generating information and dissemination services; fostering institutional networking and coordination; providing consultancy services; organising discussion forums, and human resource development required in the dairy sector.

NDDB has an executive committee (EC), which is chaired by Minister of Agriculture and Livestock Development (MoALD). An Executive Director (ED) whose serving period as specified by the Act

is 4 years heads its Secretariat. The Minister through Cabinet approval appoints the ED. The Secretary of MoALD is the Vice-Chairperson and the ED is the member-secretary. The members include representative of farmers, private dairy entrepreneurs, General Manager of the Dairy Development Corporation, Representative of Federation of the Nepalese Chamber of Commerce and Industries, Director General of Department of Livestock Services and Joint Secretary of the Ministry of Finance.

Major Achievements:

- National Dairy Development Board has formulated “Dairy Development Policy, 2064” for the overall dairy sector development in the country, which needs to be endorsed by the government. In line with the policy, it has developed Code of Practice (CoP) for national dairy actors and implementing various activities to enforce the CoP at field level.
- NDDB has been working for enhancing the capacity of various actors in dairy sectors. It has distributed around 90 Bulk Milk Cooler (1000 Lit, 2000 lit and 3000 lit Capacity) to dairy cooperatives and dairy entrepreneurs to improve the milk quality.
- NDDB has introduced sexed semen to overcome the burden of male calf born and provided these to the farmers through Milk Producer's Cooperatives that also help increasing high genetic worth dairy cattle number in the country.
- NDDB has provided Milk Analyzer to the dairy cooperatives and dairy entrepreneurs to build up confidence among dairy farmers that the collection centers are not cheating them on pricing of milk.
- NDDB has provided various cash support to the dairy cooperatives, dairy farmers, and dairy entrepreneurs for the shed improvement, forage development and milk quality enhancement.
- NDDB is regularly implementing school milk programme, to create awareness among children on the necessity of consumption of milk in one hand and promoting market in favor of the producer on the other.
- NDDB is regularly implementing the various training programme like Milk Quality Improvement, Milk and Milk Products Diversification, Good Manufacturing Practice (GMP), Laboratory management and quality control, Cheese production, Chilling Vat and Milk Analyzer operation and Management, Ration balancing, Cost benefit analysis, etc.
- NDDB has conducted various studies such as cost of milk production, milk marketing strategies, helped implementing no return policy to enhance milk quality in favor of consumers and many other activities as per need of the country. ♦♦♦.

World: Producer Prices for Milk

	2017 (USD/100kg)	2016/17
Argentina	32.30	+25.9%
Brazil	33.75	+28.5%
China	56.24	-3.0%
EU 28	39.37	+25.1%
France	36.61	+16.0%
Germany	40.88	+38.2%
Netherlands	45.13	+28.0%
Poland	35.72	+31.0%
India(D)	44.19	+9.5%
New Zealand	40.75	+56.6%
Russia	42.00	+0.1%
USA	38.80	+8.0%

(D) Mixed (cow and buffalo) milk; refers to cooperative only

Source: BULLETIN OF THE INTERNATIONAL DAIRY FEDERATION 494/2018

Industry News

दुग्ध विकास संस्थानको व्यवसायिक गतिविधि एवम् भावी कार्यक्रमहरू: ईश्वरी राज न्यौपाने, निमित्त महाप्रबन्धक

संगठित दुग्ध उद्योगको विकास तथा प्रवर्धनको साथै ग्रामिण पशुपालक कृषकहरूवाट उत्पादित दूधको बजार पहुँच सुनिश्चित गर्न दुग्ध विकास संस्थानवाट विगत ५० वर्ष देखि स्थानिय कच्चा दूधको खरिद तथा शहरी क्षेत्रमा प्रशोधित दुध तथा दुग्ध पदार्थको सर्वसुलभ आपूर्ती व्यवस्थापनको माध्यमवाट ग्रामिण अर्थतन्त्रको विस्तार एवम् बजार मूल्यलाई स्थिर राख्न नेतृत्वकारी भुमिका निर्वाह गर्दै आईरहेको छ भने दुग्ध व्यवसायको थप विकास तथा विस्तारका लागि आफ्ना विभिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत देहाय अनुसार कार्य गर्दै आईरहेको छ:

➤ याक चिजलाई प्रिमियम अगान्निक वजारिकरणको माध्यमवाट उच्च हिमाली भेगका चौरीपालकहरूवाट उत्पादित दूधको व्यवसायीक विकास।

➤ दुग्ध व्यवसायवाट पशुपालक कृषकको आयस्तर तथा जीविकोपार्जनमा वृद्धि ल्याउन करिव २ लाख कृषक परिवारहरूको संलग्नतामा १२०० दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरु मार्फत करिव दैनिक २ लाख लि सम्म दूध खरिद गरि प्रति दिन करिव १ करोड रुपैयाँ ग्रामिण क्षेत्रमा प्रवाहा।

➤ सम्भाव्य नयाँ क्षेत्रहरूमा पशुपालन तथा दुग्ध व्यवसायको प्रवर्धन तथा विस्तार कार्य।

➤ खपत भन्दा वढि स्थानिय संकलित दूधलाई धुलो दूध कारखानावाट धुलो दूध तथा मख्खन उत्पादन गरि मिल्क होलिडेको समस्या न्यूनिकरण आयात प्रतिस्थापन।

➤ दुग्ध उद्योगको व्यवसायिक प्रवर्धन गर्न नयाँ प्रविधिको विकास र उत्पादन विविधिकरण तथा वजारिकरणमा निरन्तर प्रयासमा नेतृत्वकारी भुमिका।

➤ पशुपालक कृषकहरूलाई गुणस्तरिय पशुआहारा उत्पादन तथा विक्री वितरण कार्यक्रम

चालु आ.ब. अवधीमा संस्थानवाट भएका गतिविधिहरू स्थानिय उत्पादित दूधको आपूर्ती तथावजार माग विचको सन्तुलन सम्बन्धमा:

क) स्थानिय दूध उत्पादन वढेको कारणले संस्थानवाट अन्तराष्ट्रीय वजारवाट धुलो दूध तथा मख्खन खरिदको आक्रमण गरेको बोलपत्र रह गरि सम्भावित मिल्क होलिडेको समस्यालाई न्यूनिकरण गरेको।

ख) संस्थानको विराटनगर स्थित धुलो दूध कारखानालाई पूर्ण क्षमतामा संचालन गरि धुलो दूध उत्पादन भैरहेको छ भने निजि स्तरमा संचालित सुजल तथा चितवन मिल्क लि मा कन्भर्सनको कार्य समेत भैरहेको।

ग) संस्थान नेटवर्कमा प्राप्त हुने दूधको पूर्ण गुणस्तर मापदण्ड पुरा गरेको खण्डमा मात्रै दूध वुभने कार्य कडाईको साथ गरि स्थानिय दुग्ध उत्पादनमा गुणस्तर प्रवर्धन गरिएको।

घ) दूधको वजार खपत वढाउन नेपाली सेनामा डेरी व्वाह्टनर तथा होलमिल्क पाउडरको आपूर्ती शुरु गरिएको छ भने स्थानिय वजारमा डेरी व्वाह्टनरको कर्मशाल वजारिकरणको तयारि भैरहेकोवाट दुग्धजन्य पदार्थमा हुने आयात प्रतिस्थापन हुने विश्वास लिईएको।

अल्पकालिन कार्यक्रमहरू

विराटनगर स्थित धुलो दूध कारखानाको क्षमता साथै सहयोगी Utilities संयन्त्रहरू को विस्तार गरिदॉ दूधको उचित व्यवस्थापन गर्न सकिने।

➤ पश्चिम क्षेत्र प्रदेश ५ र ७ मा अवस्थित धनगाडि तथा नेपालगंजको प्रशोधन क्षमता विस्तार।

दिर्घकालिन कार्यक्रमहरू

काठमाडौं स्थित वालाजु दूध प्रशोधन कारखानाको क्षमता विस्तार।

➤ मध्य-पाहाडि लोकमार्ग र हुलाकी राजमार्ग क्षेत्रमा दूध संकलनको पूर्वाधार विकास गर्न आवश्यक लगानी गर्नु पर्ने।

➤ वुटवल नयाँ प्रविधिवाट उत्पादन हुने UHT MILK PLANT स्थापना गरि दूधको खपत तथा भण्डारण गर्न सकिने यस सम्बन्धमा विस्तृत संभाव्यता अध्ययन गरि लागत विश्लेषण मन्त्रालयमा पेश गरिएको।

➤ स्थानिय स्तरको उत्पादित सबै दूधको उचित व्यवस्थापन गर्न निजि क्षेत्रवाट संचालित चितवन धुलो दूध कारखाना पूर्ण क्षमता मा संचालन गर्न आवश्यक देखिएको।

नीतिगत व्यवस्था

➤ स्थानिय उद्योगको संरक्षणको लागि आयातमा रोक लगाईनु पर्ने आवश्यक देखिन्छ।

➤ नेपाल सरकारको पूर्णस्वामित्वमा संचालित संस्थानवाट संकलन तथा संचालन लागत नहेरी स्थानिय उत्पादित दूध दुरदराजवाट संकलन गरि ग्रामिण अर्थतन्त्रको विकास तथा व्यवसायिक प्रवर्धन गर्न भुमिका निर्वाह गरिरहेकोले संस्थानलाई

क्षमता विस्तार गर्न नेपाल सरकारवाट सहयोग आवश्यक देखिएको छ ।

➤ हाल छिमेकी राष्ट्र भारतमा समेत दुग्ध उत्पादन वढेकोले सोको व्यवस्थापनको लागि केन्द्रिय सरकार तथा प्रादेशिक सरकार वाट धुलो दूध उत्पादनको लागि Subsidies व्यवस्था गरि स्थानिय उद्योगको संरक्षण भैरहेकोले नेपालमा समेत सो किसिमको व्यवस्था आवश्यक देखिएको ।

बजार आपूर्ति व्यवस्थापन तथा बजारिकरण:

- बजार खपतलाई व्यवसायिक प्रवर्धन गरि विक्री वढाउन काठमाडौं उपत्यकामा विगतको २ वटा डिष्ट्रीब्यूटरको संरचनालाई वढाएर ४ वटा गरि बजारिकरण विस्तार गरिएको ।
- प्रशोधित दूधको खपत प्रवर्धनको लागि स्लाव सिष्टममा विक्रेता ईन्सेन्टिभ योजना लागू गरिएको ।
- घूको खपतलाई प्रवर्धन गर्न उपभोक्ता मूल्यमा रु ५० प्रति लि छुट तथा क्यास छुट योजना लागू गरिएको ।
- नेपाली सेनालाई डेरीब्वाइटनर र होल मिल्क पाउडर आपूर्ति भैरहेको ।

नीतिगत व्यवस्था

- खुला दूधको विक्री वितरणलाई नियमनको दायरामा ल्याई प्रतिस्पर्धी बजारिकरण प्रवर्धन गरिनु पर्ने ।
- सरकारी नीति No Return System लाई कडाईको साथ लागू गराउन सरकारी स्तरको नियमन संयन्त्र परिचालन भई स्वस्थ प्रतिस्पर्धाको प्रवर्धन हुनु पर्ने ।
- सरकारी स्तरवाट दूधको खपत प्रवर्धन गराउने जस्ता जनचेतनाको कार्यक्रमहरु संचालनमा ल्याउनु पर्ने ।
- आर्मी र पुलीस तथा सरकारी निकायहरुको विविध कार्यक्रम वा नियमित रूपमा दूधजन्य पदार्थहरुको अनिवार्य खपत नीति लिईनु पर्ने ।
- No Return System तथा खुला क्षेत्रको दूध बजारिकरणलाई कडाईको साथ नियमन गरि स्वस्थ बजार प्रतिस्पर्धाको उचित प्रवर्धन गराउन सरकारी भुमिका हुनु पर्ने ।
- स्थानिय उद्योग तथा उत्पादनको प्रवर्धन गर्न केहि समयको लागि भए पनि सरकारवाट स्थानिय उद्योगको संरक्षण नीति लिई सस्तो मूल्यमा हुने दूधजन्य पदार्थको आयातमा रोक लगाईनु पर्ने ।

भावी कार्ययोजनाहरू

विराटनगरमा दुग्ध प्रशोधन कारखानाको क्षमता विस्तार

➤ प्रदेश १ मा खपत भन्दा वढि उत्पादित दूधको व्यवस्थापन गर्न दैनिक ६ मे ट धुलो दूध उत्पादन गर्ने गरि कारखानाको क्षमता विस्तारवाट यस क्षेत्रका कृषकहरु लाभान्वित भैरहेकोले सो कारखानामा अतिरिक्त Liquid Milk तथा मख्खनको उत्पादन क्षमता समेत विस्तार हुने ।

➤ सोहि प्रयोजनको लागि प्रदेश नं १ सरकारवाट रु ५ करोडको अनुदान सहयोग प्राप्त भै कार्य अगाडि वढेको छ ।

मध्य-पाहाडि तथा हुलाकी सडक क्षेत्रमा दूध संकलन विस्तार

यसक्षेत्रमा स्थानिय सडक विस्तार साथै विजुली आपूर्तीको सहजता संगै पशुपालन व्यवसाय वृद्धि भईरहेकोले दूध संकलन के न्वहरु (चिस्यान केन्द्र)को स्थापना हुदाँ उत्पादित दूधको बजार पहुँच सुनिश्चित हुने तथा कृषकहरुको दुग्ध व्यवसाय प्रति आकर्षण वढने र सोवाट ग्रामिण रोजगारी साथै आय स्तरमा वृद्धि हुने ।

सुखेतमा नयाँ प्रशोधन कारखानाको स्थापना

प्रदेश ६ दुग्ध उत्पादनमा Potential हुदाँ हुदै पनी हाल सम्म पनि National Milk Grid मा जुडन नसकेको सन्दर्भमा सो संयन्त्रको विकास विस्तार भएमा यस क्षेत्रमा दुग्ध व्यवसायको प्रवर्धन, रोजगारीको सृजना भई ग्रामिण अर्थतन्त्रको विकास हुने ।

बुटवलमा UHT Plant स्थापना

नयाँ प्रविधिको शुरुवात हुने भई Long Life Milk Product भएकोले संकलित दूधको समुचित व्यवस्थापन हुने र मिल्क होलिडे न्यूनीकरण हुने ।

धनगाडि तथा नेपालगंजमा मौजुदा कारखानाको क्षमता विस्तार

प्रदेश ५ र ७ मा उत्पादित दूधको बजार पहुँच भई व्यवसाय प्रवर्धन हुने ।

लुम्पिनी दुग्ध वितरण आयोजनाको ढुवानी, स्टोरेज र आईस्वैक्कको क्षमता विस्तार ।

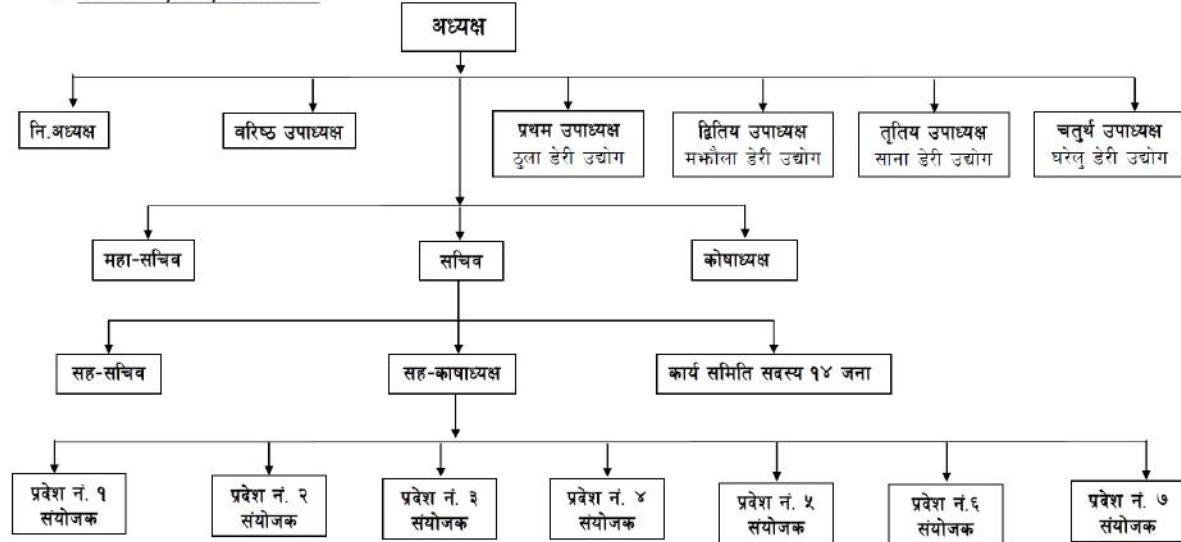

नेपाल डेरी एसोसिएशन अग्रगतिमा : प्रल्हाद दाहाल, महासचिव

नेपाल डेरी एसोसिएशन २०५५ सालमा स्थापना भई पूर्व मेची देखि पश्चिम महाकाली, ७७ जिल्ला, ७ प्रदेश सम्म छारिएर रहेका दुग्ध व्यवसायिहरूलाई समेट्दै यस क्षेत्रमा विद्यमान समस्या चुनौति र सम्भावनालाई ग्रहण गर्दै अघि बढने लक्ष्य लिएको दुग्ध व्यवसायिहरूको राष्ट्रिय छाता संगठनको रूपमा रहेको छ। स्थापनाको २० वर्ष पुरा गरि २१ वर्ष प्रवेश संगै यसले विभिन्न आरोह अवरोह पार गरेको छ। यस संस्थामा देशभरका २८० भन्दा बढी उद्योगहरु आवद्ध छन्। यस नेपाल डेरी एसोसिएशनले दुग्ध क्षेत्रसंग सम्बन्धित निकायहरु कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय, पशु सेवा विभाग, राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड, दुग्ध विकास संस्थान, नेपाल डेरी साईन्स एसोसियसन, केन्द्रिय दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ र केन्द्रिय पशुपंक्षी पालक सहकारी संघ लगायत संग सहकार्यमा विभिन्न कार्यक्रमहरु गर्दै आफ्ना सदस्यहरूको स्तरोन्नतीका लागि पहलगर्दे आईरहेको छ र आफ्ना सदस्यहरूको हक हितको लागि हाल देशको ७ वटै प्रदेशमा प्रादेशिक कार्यालय स्थापना गरि निरन्तर क्रियाशिल रहदै आएको छ।

❖ नेपाल डेरी एसोसिएशनको संरचना

जम्मा कार्य समिति पदाधिकारीहरु ३३ जना रहेका छन्।

प्रदेश नं. १: यो प्रदेश पुर्वाञ्चलमा पर्ने रमणीय स्थान भएको प्रदेश हो जसमा इलामको चियाबारी, माता पाठिभरा लगायत अन्य धेरै पर्यटक क्षेत्रहरु रहेका छन्। यस प्रदेश भारतको सिमासंग जोडिएको प्रदेश हो। दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको यस प्रदेशमा चिज, छुर्पा, छेना तथा अन्य थुप्रै दुधका परिकारहरु प्रख्यात रहेको पाइन्छ। यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक हेमचन्द्र खनाल हुनुहुन्छ। यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा ९ जना पदाधिकारीहरु रहेका छन्। नेपाल डेरी एसोसिएशनमा करिव २५ भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् भने कार्यालय भापाको विर्तामोडमा रहेको छ।

प्रदेश नं. २: यो प्रदेश तराईका अधिकांश भुभागहरु रहेको प्रदेश हो र भारतको सिमासंग जोडिएको प्रदेश हो। दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको यस प्रदेशमा दूधका विभिन्न परिकारहरु उत्पादन गरि विक्रि वितरण गरिईएको पाइन्छ। यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक राधौ सिंह हुनुहुन्छ। यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा ९ जना पदाधिकारीहरु रहेका छन्। नेपाल डेरी एसोसिएशनमा करिव १३ भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् भने कार्यालय राजविराजमा रहेको छ।

प्रदेश नं. ३: यो प्रदेश देश के राजधानीमा रहेको छ हरेक कुराको सुविधा पाईने र देशको सबैभन्दा बढि जनसंख्या भएको प्रदेश पनि हो। दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको यस प्रदेशमा दूधका परिकारहरु एवं अन्य प्रदेशभन्दा बढि दूध तथा दुग्ध पदार्थ खपत हुने प्रदेश हो। यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक राजन प्रसाद दाहाल हुनुहुन्छ। यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा १३ जना पदाधिकारीहरु रहेका छन् भने नेपाल डेरी एसोसिएशनको केन्द्रिय कार्यालय पनि यसै प्रदेशमा रहेको छ साथै सम्बन्धित मन्त्रालय एवं निकायहरु पनि यसै प्रदेशमा रहेका छन्। यस प्रदेशमा करिव १४५ भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् भने कार्यालय काठमाडौँमा रहेको छ।

प्रदेश नं. ४ (गण्डकी प्रदेश): यो प्रदेश पश्चिमाञ्चल क्षेत्रको पर्यटकिय क्षेत्र मध्ये धेरै पर्यटक रहने, धेरै रमणीय दृश्यहरु भएको र विभिन्न तालहरु पनि रहेको प्रदेश हो। दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको यस प्रदेशमा दूध तथा दुधका परिकारहरु धेरै खपत हुने प्रदेश मध्ये यो पनि एक हो। यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक शिवहरी आचार्य हुनुहुन्छ। यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा ९

जना पदाधिकारीहरु रहेका छन् । नेपाल डेरी एसोसिएशमा करिव १४ भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् भने कार्यालय पोखरामा रहेको छ ।

प्रदेश नं. ५: यो प्रदेश गौतम बुद्ध जन्मेको प्रदेश हो जुन पर्यटकहरुको आवागमन तिब्र किसिमको हुन्छ । तराईका अधिकांश भाग रहेको र भारतको सिमा जोडिएको छ । यस प्रदेशमा दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको र दूध तथा दूधका परिकारहरु धेरै खपत हुने प्रदेश मध्ये यो पनि एक हो । यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक कृष्ण भट्टराई हुनुहुन्छ भने यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा ९ जना पदाधिकारीहरु रहेका छन् । नेपाल डेरी एसोसिएशमा करिव ३० भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् भने कार्यालय पोखरामा रहेको छ ।

प्रदेश नं. ६ (कर्णाली प्रदेश): यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक प्रेम बहादुर डि.सि हुनुहुन्छ । यो प्रदेश स्वर्गीय राजा विरेन्द्रले यस प्रदेशलाई सम्बृद्ध बनाउन धेरै ठुलो कदम चाल्नु भएको पाईन्छ । दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको तर ठुला उद्योगहरु कमशः खुल्दै विकासको गति लिईरहेको यस प्रदेशमा दूध तथा दूधका परिकारहरु विभिन्न किसिमका रहेको पाईन्छ । यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा ९ जना पदाधिकारीहरु रहेका छन् भने नेपाल डेरी एसोसिएशमा करिव १७ भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् र कार्यालय सुर्खेतमा रहेको छ ।

प्रदेश नं. ७: यो प्रदेश सुदूरपश्चिममा रहेको र भारतसंग धेरै सिमानामा जोडिएको प्रदेश हो । यस प्रदेशमा दूध प्रशस्त मात्रामा रहेको र दूध तथा दूधका परिकारहरु धेरै खपत हुने प्रदेश मध्ये यो पनि एक हो । यस प्रदेशका प्रदेश संयोजक भुपेन्द्र थापा हुनुहुन्छ । यस प्रदेशको प्रदेश कमिटिमा ९ जना पदाधिकारीहरु रहेका छन् भने नेपाल डेरी एसोसिएशमा करिव २५ भन्दा बढी उद्योगी सदस्यहरु आवद्ध रहेका छन् र कार्यालय धनगढीमा रहेको छ ।

नेपाल डेरी एसोसिएशनका स्थापनादेखि हाल सम्मका अध्यक्ष एवं महा सचिवज्यहूँ

क्र.सं.	साल	हालसम्मका अध्यक्ष	हालसम्मका उपाध्यक्ष	हालसम्मका महा-सचिव
१.	वि.स. २०५५	राजेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	प्रकाश मर्जन	पान बहादुर र्घाँ
२.	वि.स. २०५७	डा. हेरम्ब राजभण्डारी	डा.एन. पाठक	विश्वराम खड्का
३.	वि.स. २०५९	विश्वराम खड्का	पुर्ण राम सैंज	हारहर तण्डुकार
४.	वि.स. २०६२	विश्वराम खड्का	प्रधम : प्रदीप महर्जन, द्वितीय : सुरेश ब. श्रेष्ठ, तृतीय : मेघराज भण्डारी, चतुर्थ : टिका प्रसाद ओम्भा	अर्ननको राजभण्डारी
५.	वि.स. २०६३	रामकुमार खड्का	मेघराज भण्डारी	सुमित केंडिया
६.	वि.स. २०६५	रामकुमार खड्का	प्रधम : सुमित केंडिया, द्वितीय : सुरेश बहादुर श्रेष्ठ, तृतीय : पुर्ण बहादुर डल्लाकोटी, चतुर्थ : प्रल्हाद दाहाल	मेघराज भण्डारी
७.	वि.स. २०६६	मेघराज भण्डारी	प्रधम : सुमित केंडिया, द्वितीय : सुरेश बहादुर श्रेष्ठ, तृतीय : पुर्ण बहादुर डल्लाकोटी, चतुर्थ : सन्तोष दाहाल	प्रल्हाद दाहाल
८.	वि.स. २०७१	सुमित केंडिया	प्रधम : राजेन्द्र सापकोटा, द्वितीय : सुरेश बहादुर श्रेष्ठ, तृतीय : राजन प्रसाद दाहाल, चतुर्थ : सन्तोष दाहाल	प्रल्हाद दाहाल
९.	वि.स. २०७४	राधाकृष्ण सापकोटा	वर्षष्ठ उपाध्यक्ष : रेशमराज पन्थी, प्रधम : राजन चिरमिश्या, द्वितीय : जानेन्द्र बजगाड, तृतीय : राजन प्रसाद दाहाल, चतुर्थ : कर्ण बहादुर हमाल	प्रल्हाद दाहाल

नेपाल डेरी एसोसिएशनले गर्ने कार्यहरु:

नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकायहरुसंग समन्वयकारी भुमिका निर्वाह गरि नितिगत समस्याहरुका बारेमा छलफल गर्ने, नेपाल डेरी एसोसिएशनले हरेक वर्ष साधारण सभा पालै पालो गरी विभिन्न जिल्ला र प्रदेशमा गर्ने, डेरी सदस्यहरुका लागि आवश्यक तालिम कार्यक्रमहरु गर्ने, डेरी सदस्यहरुका लागि आवश्यक हुने डेरी दर्पण प्रकाशित गर्ने, हरेक वर्ष क्यालेण्डर प्रकाशित गर्ने, वर्षको ३/३ महिनामा क्षेत्रिय भेला एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रम विभिन्न जिल्ला र प्रदेशमा गर्ने, कृषक र उद्योगीहरु विच समय समयमा अन्तरक्रिया गर्ने र आवश्यकता अनुसार सरोकारवाला निकायहरुसंग कार्यक्रमहरु गर्ने ।

PES
PROJECT ENGINEERING SERVICES
EXPORTERS • ENGINEERS • CONSULTANTS

SALES & AFTER SALES SERVICE WITH SOLUTIONS

Our Product: Dairy Equipments, Tanks, Rotary Equipments, Pipe & Fittings, Plate Pack, Pumps, Cable Tray etc.
Our Specialties: Food Processing Plant like Dairy Project, Beverages, Distilleries, Pharmaceutical, Confectionery etc.

Brewery/Distillery Plant Milk Pasteurizer Module Dairy Plant CIP Module Piping Works

गायत्री दुध
खरिपाटी डेरी प्रा. लि.

दुध • दही • घिउ • पनिर • आइसक्रिम

केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघ लि. नेपाल

नारायण प्रसाद देवकोटा - अध्यक्ष

सहकारी ऐन २०४८ बमोजिम गठित दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरुको केन्द्रीय संघको रूपमा स्थापित यो संघ केन्द्रीय संघहरुमा सबैभन्दा पुरानो संघ हो । सहकारी दिवश चैत्र २० गतेका दिन स्थापित यो संघले स्थापना कालदेखिनै दुग्ध उत्पादक किसानहरुको हकहितमा पहल कदमी लिई आएको छ । दूध पनि एक व्यवसायिक वस्तु हो भनेर स्थापित गराउन यो संघले दुग्ध सहकारी संस्थाहरुको संजाल विस्तारमा अहम् भूमिका खेलेको छ । संघले दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाको नमुना विनियम तयार गरी देशका विभिन्न भागमा सहकारी स्थापनाको लागि अभियान सञ्चालन गर्न्यो, जस्को फलस्वरूप देशको ७५ वटा जिल्लामा समान रूपमा सञ्चालन गर्न सकिने थोरै व्यवसायहरु मध्ये दुग्ध व्यवसाय पनि एक हो भनि स्थापित भएको छ । हाल देशका ६२ जिल्लामा दुग्ध सहकारी रहेका छन् भने केही सहकारीहरुले उद्योग व्यवसाय नै सञ्चालन गरिरहेका छन् । आजको दिनमा देशभर दैनिक करिब ८ लाख लिटर दूध औपचारिक बजारमा आएको छ, जुन दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरुमा आबद्ध किसानलुद्वारा उत्पादन भई संकलन तथा ढुवानी गरी सहकारी मार्फत सहकारी उद्योग, नेपाल सरकारको स्वामित्वको रहेको दुग्ध विकास संस्थान तथा निजी डेरी उद्योगहरुमा दूध विक्रि भई रहको छ ।

पूर्व मेची देखि पश्चिम महाकाली सम्म गठित दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरुको सकृयतामा जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघहरुको स्थापना भएका छन् । देश भर यस्ता दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरु करिब १८ सय भन्दा बढि छन् जस्मा लगभग शेयर सदस्यको रूपमा करिब ४ लाख परिवार आबद्ध भएका छन्, त्यस्तै ३४ वटा जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघहरु रहेका छन् । यीनै सहकारी संस्थाहरुको केन्द्रीय निकायको रूपमा स्थापित केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघले दुग्ध उत्पादक किसानहरुको समस्या पहिचान गरी समाधानका लागि स्थापना कालदेखिनै सम्बन्धित निकायसमक्ष पहल कदमी गर्दै आएको छ । रोजगारीको प्रचुर सम्भावना बोकेको दुग्ध क्षेत्रमा हाल करिब ११ हजार जनाले प्रत्यक्ष रूपमा रोजगारी पाईरहेको छन् भने दैनिक करिब ४ करोड रुपैया सहरबाट ग्रामिण भेगमा भित्रिएको तथ्याङ्क छ । समय क्रम सँगै दुग्ध उत्पादक सहकारीहरु प्रविधीसंग समेत अपडेट हुदै आफ्नो कार्य क्षमतालाई व्यापक बनाउदै लगिरहेका छन् । हाल देश भर करिब २५ वटा दुग्ध सहकारीहरु आफैले दुग्ध प्रशोधन कारखाना समेत सञ्चालन गरिरहेका छन् ।

पछिल्ला दिनहरुमा दुग्ध उत्पादन कार्यलाई व्यवसायिक रूपमानै अघि बढाउन देशभरका किसानहरु उत्साहित भएको अवस्था रहेको छ । केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघकै पहलमा समय सापेक्ष दूधको मुल्य वृद्धि गर्दै किसानहरुलाई यस क्षेत्रमा थप व्यवसायिक बनाउने प्रयास भैरहेको छ । तर पशु आहार, स्वास्थ्य सेवा, उन्नत नश्ल लगायतको पर्याप्त उपलब्धताको अभावका कारण किसानहरुले उत्पादन गरेको कच्चा दूधको लागत बढी हुन पुगेको छ । पशु विमाको प्रभावकारी अभियान सञ्चालन नहुनु, भौगोलिक बिकट्टा, किसानलाई ज्ञान सिप र पूँजिको अभाव, स्पष्ट दुग्ध नीतिको कार्यविधी लागू नहुनु तथा व्यवसायिक पशुपालनको मापदण्ड नहुनुले दुग्ध क्षेत्रमा भविष्य छ भन्ने सोचेर केही गछाँ भनी होमिएका युवा कृषकहरु लगायत आम दुग्ध उत्पादक किसानहरुमा नैराष्ट्रिय सृजना भएको छ । २०७२ साल वैशाखमा गएको आम बिनासकारी भूकम्पले दुग्ध उत्पादन क्षेत्रलाई पनि अछुतो राखेन, दुग्ध क्षेत्रमा ठुलो सम्भावना बोकेका जिल्लाहरुमा भूकम्पका कारण धैरै संख्यामा दुधालु पशु चौपायको मृत्यु भयो, गरिब किसानहरु यही विपत्तीका कारण भन् सिथिल हुन पुगे । यस लगतै मुलुकले भोगेको अघोषित भारतिय नाकाबन्दीका कारण समेत इन्धन तथा अत्यावश्यकीय सामानहरुको अभाव हुन गई पटक पटक मिल्क होलिडेको समस्या किसानहरुले भोग्न बाध्य भए ।

यस अर्थ देशलाई दुग्ध क्षेत्रमा आत्मनिर्भर बनाउदै दुग्ध व्यवसायलाई नै आफ्नो भाग्य र भविष्यको पेशा सोचेर होमिएका किसानहरुको हित र उपभोक्ताहरुलाई सस्तो र गुणस्तरिय दुग्ध पदार्थको उपभोग गर्न पाउने सहज वातावरणको सृजना गर्न यस क्षेत्रका सरोकारवालाहरुले विशेष ध्यान दिनु जस्तै देखिन्छ । स्वास्थ्य क्षेत्र जस्तै दुग्ध क्षेत्रलाई पनि सम्बद्धेनशिल क्षेत्रको रूपमा परिभाषित गर्दै दुग्ध किसानहरु समक्ष कुनैपनि बहानामा मिल्क होलिडे तथा उनीहरुले उत्पादन गरेको दूधको खरिद बिक्री कार्यमा अवरोध सृजना गरिने छैन भन्ने शुभःसन्देश दिनु जस्तै छ । यस सवालमा वर्तमान सरकारका माननीयज्यूहरुको अभिव्यक्तिले किसानलाई राहतको आशा पलाए पनि विगतको तितो सम्भन्ना भुल्न सकेका छैनन् । यसका लागि केन्द्रीय दुग्ध सहकारी संघले सम्बन्धीत निकायमा निरन्तर आवाज उठाईनै रहेको छ । यसका अलावा किसानहरुलाई पूँजि र प्रविधिको पहुँच विस्तारको लागि एकिकृत प्याकेज निर्धारण हुनु पर्ने देखिन्छ ।

हालका दिनमा दुग्ध क्षेत्रको अवस्थाको बारेमा सहजरूपमा तथ्यपरक विवरणको अभाव देखिएकोले देशभर पशुपालन, दूध उत्पादन, खपत आयत निर्यात जस्ता विषयमा तथ्यांक अध्यावधिक गर्न राज्यले सम्बन्धित निकायलाई आर्थिक सहयोग गर्नुपर्ने देखिन्छ। आर्थिक अभावको कारण दुग्ध व्यवसायमा संलग्न हुन नसकेका गरिब किसानहरूलाई सुलभ अनुदान र लगानीको सुनिश्चिताको लागि पशु विमालाई सहकारी मार्फत व्यापक बनाईनु पर्ने देखिन्छ। यसका साथै दुग्ध क्षेत्रको लगानीलाई न्यूनिकरण गर्न घाँसमा आधारित पशुपालनलाई प्रोत्साहन गरिनु पर्ने हुन्छ।

सहकारी मार्फत संचालित दुग्ध व्यवसायलाई करमुक्त बनाई दुग्ध क्षेत्रमा आफ्नो मिहिनेत र पसिना खर्चगरेका किसानहरूको हितमा सम्बन्धीत सबै सरोकारवालाहरूले कार्यक्रम लैजानु अपरिहार्य छ।

सहकारी ऐन २०७४ आएसँगै प्रदेश संघ गठन गर्नका लागि सहकारी संघ/संस्थाहरु लागिरहेको र स्थानिय स्तरमा सहकारी दर्ता गर्न पाउने व्यवस्थाबाट खुसी भएकोमा, राज्यले अङ्गिकार गरेको तीन खम्बे अर्थनीति - त्यसको एउटा दरिलो खम्बा हुन सक्ने सहकारी क्षेत्र र सहकारी भित्रको वास्तविक सहकारीता हुने अनि स्वावलम्बन, पारस्परीकता र स्वनियमनको पर्याय बन्न सक्ने राज्यलाई उत्पादनमा आत्मनिर्भरतात्तर्फ अघि बढाउदै औद्योगिक व्यावसायिकतामा ढालेर निर्यातमुखी राष्ट्रको कल्पना गर्न सकिन्छ भने, त्यो केबल उत्पादन सहकारी मार्फत मात्र हुन सक्दछ भन्ने तथ्य सायद घाम जतिकै छलझ छ। तर पनि बहुल श्रमजिवी किसानहरूको पक्षमा कार्य गर्न अग्रसर हुनुको साटो विभिन्न बहानामा कहिल्यै यो क्षेत्रलाई नीति, विधि र प्रविधिमा सम्मुन्नत बन्न नदिएकाले नै आज कृषि प्रधान देशमा अरबौंको कृषि उत्पादन आयात गर्नुपरेको छ। खुला सिमानावाट दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थ बिना रोकाबट आइरहेकोमा सोको नियन्त्रण गरी विदशी पुँजी, प्रविधि र लगानी भित्रायाइ सहकारी मार्फत राज्यले दुग्ध व्यवसायमा लगानी गर्नुपर्ने देखिन्छ। यस परिप्रेक्ष्मा नीतिगत रूपमा र व्यावहारीक रूपमा पनि सम्पूर्ण सरोकारवाला किसान मैत्री हुनुपर्ने र उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै औद्योगिकरण र व्यवसायिकता तर्फ देशलाई अघि बढाउन र सुखी नेपाली समृद्ध नेपालको नारा व्यवहारीक रूपमै सफल बनाउन सहकारीताको विकल्प नभएको बुझनपर्ने हुन्छ।

"Technology for Sustainable Development"

College of Applied Food and Dairy Technology (CAFODAT) is dedicated to the production of professionally competent Food/ Dairy Technologist, Nutritionist as well Dietitian fulfilling the human resource gaps of agro-industries, dairy and health sector. The College has well equipped classrooms, library, laboratories with associated academicians, research scientists and professionally competent faculty members. The students who completed these courses have proven their competence and caliber nationally and internationally. Currently, it is the only college in Nepal offering graduate program in Dairy Technology and post-graduate program in Nutrition & Dietetics.

Program	Entry Requirement	Mode Of Entry
Diploma In Food & Dairy Tech. (6 sem)	SEE or S.L.C pass	Entrance exam by CTEVT
Bachelor in Food & Dairy Tech. (8 Sem.)	10+2 pass or equivalent (science), & Diploma in Food & Dairy Tech.	Entrance exam by PU
M.Sc.in Nutrition and Dietetics.(4 sem)	4 years bachelors' degree in B. Tech Food & Dairy, B Sc. In Nutrition, Nursing/BN, Public Health, Biochemistry, Biotech, Pharmacy or Equivalent.	Entrance exam by PU

College of Applied Food and Dairy Technology (CAFODAT) Minbhawan, Kathmandu.

Email: info@cafodat.edu.np, Tel. 977-01-4107234/4107144 FAX: 4107132

समस्त आदरणीय सदस्य आमाबुवा, दाजुभाई, दिदी-बहिनीहरूका साथै समस्त गोलन्जोर गाँउपालिका बासीलाई नयाँ वर्ष २०७६को हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।
पशुपालन सहकारी संस्था लि.
गोलन्जोर गाँउपालिका वडा नं.७, वाराहा, सिन्धुली

हार्दिक आभार

जोरस गाई मरोज

हामीलाई यहाँसम्म डोको-गाउनु हुने सम्पूर्ण ग्राहक, कृषक, दुध उत्पादक सहकारी संस्था, कर्मचारी, डिलर तथा शुभचिन्तक वर्गमा हार्दिक आभार !

गोरस डेरी ग्रालि.
सून्दरहरैया-३, मोरङ, ताप्ती : ९८५००५६६६८

Quality Standards

दूध तथा दुग्धजन्य खाद्य पदार्थको अनिवार्य गुणस्तर मापदण्ड

विमल कुमार दाहाल, बरिष्ठ खाद्य अनुसन्धान अधिकृत, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
Nepal Dairy Science Association, Kathmandu को अनुरोधमा सरोकारवाला पक्षलाई गुणस्तर
मापदण्ड सम्बन्धी जानकारी दिने उद्देश्यले खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागको तर्फबाट यो
डकुमेन्ट तयार पारिएको छ। तयारी मिति: २०७५/११/२३

परिचय

खाद्य पदार्थमा हुनुपर्ने चारित्रिक आवश्यकतालाई नै गुणस्तर मापदण्ड भनिन्छ। यस्ता मापदण्ड सम्बन्धित देशको सरकार वा नियामक निकायबाट निर्माण गरिन्छ। यी मापदण्डमा खाद्य पदार्थमा स्वच्छता तथा गुणस्तर यकिन गर्ने चारित्रिक अवयब (प्यारामिटर)हरुको सीमा, मात्रा वा परिधि तोकिएका हुन्छन्। उत्पादकले खाद्य पदार्थ उत्पादन गरी यी मापदण्ड पूरा गरेर मात्र विक्री वितरणका गर्नु पर्दछ। खाद्य पदार्थको उत्पादन, संचयन तथा विक्रिवितरण कार्यमा संलग्न सबै सरकारी, गैर सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रले यी मापदण्ड अनिवार्य रूपमा पूरा गर्नु पर्ने भएकाले यस्ता मापदण्डलाई अनिवार्य गुणस्तर मापदण्ड वा Technical Regulation पनि भनिन्छ। खाद्य पदार्थको अनिवार्य गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण गर्ने कार्यले गुणस्तर नियमनको लागि कानूनी आधार निर्माण गर्दछ।

दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थ

खाद्य ऐन २०२३ को दफा ७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले हालसम्म २२ वटा दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थको लागि अनिवार्य गुणस्तर मापदण्ड तोकेको छ। उपरोक्त गुणस्तर मापदण्डमध्ये नेपाली बजारमा महत्वपूर्ण अंश ओगटेका केही दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थका मापदण्ड सम्बन्धी संक्षिप्त चर्चा यस लेखमा गरिएको छ। यी मापदण्डको पूर्णपाठ अध्ययन गर्न सन्दर्भ सामाग्रीका बुँदा नम्बर २, ३, ४ र ५ हेर्न अनुरोध गरिन्छ।

१. दूध (Milk): स्वस्थ गाई वा भैंसीको थुनबाट दुहेको स्वभाविक अवस्थाको स्वच्छ, ताजा श्रावलाई दूध सम्भनु पर्दछ।

२. गाईको दूध (Cow Milk): यसमा ३.५ प्रतिशत दूधको चिल्लो र सो चिल्लो बाहेक दूधको ठोस पदार्थ ७.५ प्रतिशतभन्दा घटी नभएको हुनु पर्दछ।

३. भैंसीको दूध (Buffalo Milk): यसमा ५.० प्रतिशत दूधको चिल्लो र सो चिल्लो बाहेक दूधको ठोस पदार्थ ८.० प्रतिशतभन्दा घटी नभएको हुनु पर्दछ।

४. घिउ (Ghee): यसमा रिफ्राइब्ल इन्डेक्स (४०मा) १.४५३८ देखि १.४५५९, रिचर्ट मिस्सल भ्यालु २८.० मा नघटेको, एसिड भ्यालु ६ मिलिग्राम पोटासियम हाइड्रोअक्साइड प्रति ग्राम घिउमा नबढेको, पेरोक्साइड भ्यालु १० मिलि इक्वीभालेन्ट पेरोक्साइड अक्सिजन प्रति किलोग्राम घिउमा नबढेको र जलांश ०.५ प्रतिशतमा नबढेको हुनु पर्दछ।

५. प्रशोधित दूध (Processed Milk): यसमा दूधको चिल्लो ३.० प्रतिशत र सो चिल्लो बाहेक दूधको ठोस पदार्थ ८.० प्रतिशतमा घटी नभएको तथा निरोगन प्रक्रिया वा जीवाणु हनन् प्रक्रिया सम्पन्न गरी तयार गरिएको हुनु पर्दछ।

६. उद्वास्पित दूध (Evaporated Milk): यसमा दूधबाट आंशिक रूपमा पानी उडाई बनाइएको तरल पदार्थ जसमा दूधको चिल्लो कम्तिमा ७.८ प्रतिशत र सो चिल्लो सहित दूधको ठोस पदार्थ कम्तिमा २५.९ प्रतिशत भएको हुनु पर्दछ।

७. मधुरित संघणित दूध (Sweetened Condensed Milk): चिनी हाली घना बाक्तो बनाइएको तरल दुग्ध पदार्थ जसमा दूधको चिल्लो कम्तिमा ८.० प्रतिशत र सो चिल्लो सहित दूधको ठोस पदार्थ कम्तिमा ३१.० प्रतिशत र चिनीको मात्रा कम्तिमा ४०.० प्रतिशत रहेको दुग्ध पदार्थ सम्भनु पर्दछ।

८. मख्खन (Butter): यसमा दूधको चिल्लो पदार्थ ८०.० प्रतिशतमा नघटेको, चिल्लो बाहेक दूधको ठोस पदार्थ २ प्रतिशतमा नबढेको र जलांश १६ प्रतिशतमा नबढेको हुनु पर्नेछ तर लेवलमा उल्लेख गरेको खण्डमा जलांश १८ प्रतिशतसम्म हुन सक्नेछ।

९. क्रिम (Cream): यसमा दूधको चिल्लोको मात्रा कम्तिमा १८.० प्रतिशत हुनु पर्नेछ।

१०. दही (Curd): गाई वा भैंसी वा दुवैको दूधलाई निरोगन प्रक्रिया गरी वा उमाली मन तातो अवस्थामा ल्याई दहीको जोडन हाली प्राकृतिक तरबले अम्लता उत्पन्न हुनेगरी जमाई बनाइएको पदार्थलाई सम्भनुपर्दछ। गाईको दूधबाट बनेको दही वा दूधको चिल्लो भिकिएको दूधबाट बनेको दही भएमा सोही अनुरूप दूधको ठोस पदार्थ हुनु पर्ने, अन्यथा भैंसीको दूध सरह हुनेगरी दूधको चिल्लो र चिल्लो बाहेक दूधको ठोस पदार्थ मौजुदा रहेको हुनुपर्नेछ।

- ११. धूलो दूध (Whole Milk Powder):** गाई वा भैंसी वा दुवैको दूधको समिश्रणलाई वा निर्धारित स्तरको दूधलाई राम्ररी जल निष्काशन गरी तयार गरिएको खाद्य पदार्थ, जसमा देहाय बमोजिमको गुणस्तर हुनु पर्नेछः
- क. जलांश ५ प्रतिशतमा नबढेको, ख. दूधको चिल्लो पदार्थ २६ प्रतिशतमा नघटेको, ग. प्रोटिन (चिल्लो पदार्थ रहित दूधको ठोस पदार्थमा) ३४ प्रतिशतमा नघटेको, घ. अम्लता (ल्याक्टिक एसिडको आधारमा) १.२ प्रतिशतमा नबढेको,
 - ड. घुलनशिलता, (अ) स्प्रे ड्राइडमा, (आ) रोलर ड्राइडमा, क्रमश ९८.५ प्रतिशतमा नघटेको र ८५.० प्रतिशतमा नघटेको
 - च. टोटल प्लेट काउन्ट ५०,००० प्रतिग्राममा नबढेको, छ. कोलिफर्म अनुपस्थित प्रति ०.१ ग्राममा
- १२. घृतांश रहित धूलो दूध (Skimmed Milk Powder):** गाई वा भैंसी वा दुवैको दूधको समिश्रणलाई वा निर्धारित स्तर को घृतांश रहित दूधलाई राम्ररी जल निष्काशन गरी तयार गरिएको खाद्य पदार्थ, जसमा देहाय बमोजिमको गुणस्तर हुनु पर्नेछ ।
- क. जलांश ५ प्रतिशतमा नबढेको, ख. दूधको चिल्लो पदार्थ १.५ प्रतिशतमा नबढेको
 - ग. प्रोटिन (चिल्लो पदार्थ रहित दूधको ठोस पदार्थमा) ३४ प्रतिशतमा नघटेको
 - घ. अम्लता (ल्याक्टिक एसिडको आधारमा) १.५ प्रतिशतमा नबढेको
 - ड. घुलनशिलता: (क) स्प्रे ड्राइडमा, (ख) रोलर ड्राइडमा क्रमश ९८.५ प्रतिशतमा नघटेको र ८५.० प्रतिशतमा नघटेको
 - च. टोटल प्लेट काउन्ट ५०,००० प्रतिग्राममा नबढेको
 - छ. कोलिफर्म अनुपस्थित प्रति ०.१ ग्राममा
- १३. पनीर र छेना (Paneer):** स्वस्थ्य गाई वा भैंसी वा दुवैको दूधलाई निरोगन प्रक्रिया पूरा गरी अमिलो दूध, ल्याक्टिक एसिड वा साट्रिक एसिडद्वारा प्रेसिपिटेशन गरी बनाएको ठोस पदार्थलाई सम्भनु पर्दछ । यो धूलो दूधको प्रयोग गरेर पनि बनाउन सकिनेछ । साथै, देहायको गुणस्तर परिधि अनुरूपको हुनु पर्दछ ।
- क. जलांश ७० प्रतिशतमा नबढेको, र ख. दूधको चिल्लो पदार्थ (सुख्खा तौलको आधारमा) ५० प्रतिशतमा नघटेको
- १४. प्रशोधित पूर्ण घृतांशयुक्त दूध (Processed Full Cream Milk):** दूधको चिल्लो थपी वा नथपी, दूधको चिल्लो र हित दूधको ठोस पदार्थ घोली वा नघोली जीवाणु हनन् वा निरोगन प्रक्रिया सम्पन्न गरी तयार गरिएको तरल दूधलाई सम्भनुपर्दछ । यसमा दूधको चिल्लो (घटीमा) ५.० प्रतिशत र चिल्लो बाहेकको दूधको ठोस पदार्थ (घटीमा) ८.० प्रतिशत हुनु पर्दछ ।
- १५. प्रशोधित कम घृतांशयुक्त दूध (Processed Low Fat Milk):** आंशिक रूपमा दूधको चिल्लो भिकी, दूधको चिल्लो र हित दुग्ध ठोस पदार्थ घोली वा नघोली जीवाणु हनन् वा निरोगन प्रक्रिया सम्पन्न गरी तयार गरिएको तरल दूधलाई सम्भनुपर्दछ । यसमा दूधको चिल्लो (घटीमा) १.५ प्रतिशत र चिल्लो बाहेकको दुग्ध ठोस पदार्थ (घटीमा) ८.० प्रतिशत हुनु पर्दछ ।
- १६. प्रशोधित घृतांश रहित दूध (Processed Skimmed Milk):** आंशिकरूपमा दूधको चिल्लो भिकी, दूधको चिल्लो रहित दुग्ध ठोस पदार्थ घोली वा नघोली, जीवाणु हनन् वा निरोगन प्रक्रिया सम्पन्न गरी तयार गरिएको तरल दूधलाई सम्भनु पर्दछ । यसमा दूधको चिल्लो (घटीमा) ०.५ प्रतिशत र चिल्लो बाहेकको दूधको ठोस पदार्थ (घटीमा) ८.० प्रतिशत हुनु पर्दछ ।
- १७. प्रशोधित सुगन्धित दूध (Processed Flavored Milk):** दूध वा दुग्धजन्य पदार्थ वा दुवैको मिश्रणमा चिनी मिसाई तयार गरिएको पेय पदार्थलाई सम्भनु पर्दछ । यसमा दूधको चिल्लो, चिल्लो बाहेक ठोस पदार्थको मात्रा जुन मापदण्डको दूध वा दुग्धजन्य पदार्थबाट बनाउने हो, सो को मापदण्ड पूरा गरेको हुनु पर्नेछ जस्तै, प्रशोधित दूधबाट सुगन्धित दूध बनाउने हो भने प्रशोधित दूधको लागि तोकिएको मापदण्ड दूधको चिल्लो कमितमा ३.० प्रतिशत र चिल्लो बाहेकको दुग्ध ठोस पदार्थ कमितमा ८.० प्रतिशत पूरा भएको हुनु पर्दछ ।

सन्दर्भ सामाग्री:

१. खाद्य ऐन २०२३, नेपाल कानून आयोग ।
२. नेपाल राजपत्र, प्रकाशित मिति २०५७ र १० र २३, नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको सूचना ।
३. नेपाल राजपत्र, प्रकाशित मिति २०६० र ०८ र ०९, नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको सूचना नं. १ ।
४. नेपाल राजपत्र, प्रकाशित मिति २०६७ र ०६ र २५, नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको सूचना ।
५. नेपाल राजपत्र, प्रकाशित मिति २०७४ र १० र २२, नेपाल सरकार, कृषि विकास मन्त्रालयको सूचना ।
६. Gautam, R.R. and K.C., Y (2007); Food Control System, in "An Introduction to Food Quality Assurance" First Edition, Published by Samudayik Prakashan, Itahari, Nepal

Members Activities continued from page 4

- NDSA vice-chairman Ram Tapeswor Chaudhary has paid a courtesy call to Pradesh-1 and Pradesh-2 Agriculture Ministry; & introduced the potentials and activities of NDSA. Pradesh-2 Agriculture Ministry has expressed interest to utilize the technical experties of NDSA, to further plan and strengthen dairy development activities.
- NDSA member Dr. Balak Chaudhary participated in 9th Dairy Conference of China and 2018 Dairy Exhibition, Schezwan Province held during 20-30 June 2018.
- NDSA EC member Dr. Hasana Maiya Shrestha participated in the 9th Dairy Conference of China and 2018 Dairy Exhibition, Schezwan Province held during 20-30 June 2018. The conference was organized by China Dairy Association with the theme of "*One Belt, One Road*".
- NDSA member Gobinda Raj Joshi is currently working as acting Chief Technical Officer and Head of Quality Control and Technology Development Department, DDC, Lainchaur.
- NDSA member Rajiv Khanal is working as Managing Director of Dolkha Dairy, a Public Private Partnership Model dairy Industry in Dolakha.
- NDSA member Krishna Prasad Aryal is posted as Project Manager of Dhangadi Milk supply scheme, DDC.
- NDSA member Damodar Dhakal is working as Quality control Incharge of Biratnagar Milk supply scheme, DDC.
- NDSA member Bikal Shrestha is working as Quality control Incharge of Butwal Milk supply scheme, DDC.
- NDSA member Chakrabarti Poudel is working as processing shift Incharge of Kathmandu Milk supply scheme, Balaju, DDC.
- NDSA member Surendra Yadav is currently working as Quality control Incharge of Hetauda Milk supply scheme, DDC.
- NDSA member Mitra Gautam is currently working at Janakpur Milk Supply Scheme, DDC. ❁❁❁

नयाँ वर्ष २०७६ को पूर्व सन्ध्यामा सम्पूर्ण दुध उत्पादक कृषक वर्ग, दुध सहकारी, दुध व्यवसायी/उद्यमी तथा समस्त उपभोक्ताहरुका साथै एशोसियसनका सम्पूर्ण सदस्य महानुभावहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

नेपाल डेरी साईन्स एशोसियसन

पो.बक्स.-७४४५, काठमाण्डौ
E-mail: info@ndsa.org.np, Web: www.ndsa.org.np

नेपाल सरकार, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयबाट मान्यता प्राप्त नं.०२-१५-६६-०९-१९९
अनुसारको शुद्ध तथा गुणस्तरीय मापदण्ड पुरा गरेका

राजविराज न.पा.-द, पानीटाङ्की रोड, सप्तरी
फोन नं.०३१-५२३७९३, मो.नं. ९८४२८३२९७४
प्रो.सुदमा प्रसाद सिंह

१००% शुद्ध दूध गोठ देखि ओठ सम्म पुर्याउन हामी प्रतिबद्ध छौं
हाम्मा उत्पादनहरू: प्रशोधित दूध, दहि, घ्यु, पनिर, आइसक्रिम, नौनी, खुवा, मख्खन आदि
चाड, पर्व, विवाह, तथा अन्य उत्सव भोज भतेरका लागि अर्डर बमोजिम दूध तथा
दूध जन्य सामग्रीहरू २४ सैं घण्टा उपलब्ध गराउनेछौं।

OUR SPECIALITIES

- Anesthesiology
- Cardiology
- Cardiothoracic and Vascular Surgery
- Critical Care Medicine
- Dermatology and Venerology
- Dentistry and Dental Surgery
- Endocrinology and Diabetes
- Emergency Medicine
- ENT and Head and Neck Surgery
- Gastroenterology and Hepatology
- General Surgery, Digestive Disease and Laparoscopic Surgery
- Hepatopancreaticobiliary and Gastro Surgery
- Internal Medicine
- Neonatology and Neonatal Critical Care
- Nephrology
- Neurology and Neurosurgery
- Nutrition and Dietetics
- Obstetrics and Gynecology
- Oncology
- Ophthalmology
- Orthopedics ,Traumatology and Sports Medicine
- Pediatric and Pediatric Surgery
- Pathology
- Physical Therapy and Rehabilitation
- Plastic Surgery
- Psychiatry
- Pulmonology
- Radiology and Imaging Services
- Sleep Lab
- Spine Services
- Urology
- Vaccination and Preventive Health Checks

For Appointment : 9802076225

Chabahil, Kathmandu | Phone: 4476225, 4466178, 4466179, 4466127 | P.O. Box: 13494 Fax: +977-01-4466128 | Email: omhrc@omhospitalnepal.com
www.omhospitalnepal.com

Dairy Industry Conference in Patna

NDSA team (Tek B. Thapa, SP Singh and Giridhar Bajracharya) attended Dairy Industry Conference organized by Indian Dairy Association (IDA) in Patna, February 7-9, 2019. During participation in three days dairy event, met number of professionals, industries, dairy equipment manufacturers, suppliers, dairy input suppliers, professors, dean and director from dairy institutes, IDA president Dr GS Rajhoria and CEC members, Director-General of International Dairy Federation (IDF) Ms. Caroline Emond.

IDF Director-General Ms. Caroline expressed interest visiting Nepal to meet relevant government authorities and dairy industry stakeholders. As well, we invited her to attend the NDSA envisioned dairy industry conference planned for around the year-end 2019. IDA president Dr GS Rajhoria reiterated their willingness

supporting the planned dairy industry conference in Nepal. Number of dairy equipment manufacturers and suppliers also expressed interest participating in the planned convention.

It is worth mentioning that Guest of Honour during the inaugural session was Hon. Nitish Kumar, Chief Minister of Bihar. He highlighted the commendable achievements of dairy development in Bihar and future plans. He was thoroughly aware of activities, more than like the head of dairy development department. This achievement was possible due to committed leadership combined with dedicated technical managers professionals. NDSA feels, Nepal should take lessons from the excellent examples from the closest neighbourhoods. ♦♦♦

With Director-General of International Dairy Federation (IDF) Caroline Emond.

with IDA President Dr GS Rajhoria

Effective 2075/05/16

(31 August 2018 AD)

President

Tek Bahadur Thapa

Vice President

Ram Tapeshwar Chaudhary

General Secretary

Giri Dhar Bajracharya

Treasurer

Niranjan Timalsina

Members

Siyaram Prasad Singh
Hasana Maiya Shrestha

Rajesh D.C.

Krishna Prasad Aryal
Shankar Adhikari

Advisory Committee

Rajendra Gopal Shrestha

Ajab Lal Yadav

Krishna Gopal Shrestha

Prof. Bhesh Bhandari

Babu Kaji Pant

Ishwori Raj Neupane

Pradesh Representatives

P1. Damodar Dhakal

P2. Ramautar Mandal

P3. Sreejan Koirala

P4. Dhruba Kalpit Subedi

P5. Bikal Shrestha

P6. Krishna Aryal

P7. Harish Prasad Bhatta

INGREDIENTS FOR DAIRY & ICE-CREAM INDUSTRIES

FRUIT YOGHURT

CHEESE

DAHI

BUTTER MILK

ICE-CREAM & KULFI

SOFTY ICE-CREAM

FLAVOUR MILK & LASSI

MITHAI

SHRIKHAND

THINK FOOD. THINK US!

+977-9802069589

WWW.SARAWAGIGROUP.COM.NP